

Handboek NVT

Leeswijzer Taalleesland
Nederlands voor het basisonderwijs
op Aruba (klas 3-klas 6)

Leerjaar 5

Thema 5

Zoek je ruzie?

Colofon

Lidwina Solognier-Lamper (projectleider)

Mirella Wijngaarden

Judith Schnieders

Laura Tonk

Marion Lopez

Wiljan Megens

Met dank aan:

Colegio Conrado Coronel, Colegio San Hose, Frans Teunissen, Aurita Arends,
Magriet Pourier, Merle Sint Jago

Uitgegeven door afdeling Curriculum, Directie Onderwijs Aruba

Opdrachtgever: Proyecto Scol Multilingual (PSML)

Handboek NVT

Dit handboek van thema 5 'Zoek je ruzie?' is onderdeel van het 'Handboek NVT', een aanpassing van de methode Taalleerland voor het vak Nederlands in het Arubaanse onderwijs klas 3-6.

Naast de methode is er een Handboek geschreven met de onderdelen: woordenschat, luisteren en spreken, leesbegrip, stellen, taalbeschouwing en spelling. Daarnaast wordt er in de lessen tijd ingeruimd voor lezen.

De aanpassing betreft onder andere het aantal lessen in verband met de beschikbare lestijd voor het Nederlands in de Scol Multilingual. Bij deze aanpassing is rekening gehouden met het feit dat de leerlingen in de moedertaalmethode 'Festival di Idioma' de taalvaardigheden zullen leren waarop het onderwijs in het Nederlands aansluit.

Andere aanpassingen zijn er met betrekking tot de context: aanpassing aan de Arubaanse context of een verduidelijking van de context met behulp van beelden.

Ook komen taalverschillen Papiamentu – Nederlands aan bod in de desbetreffende lesuitwerkingen, bijvoorbeeld bij verschil in woord- of zinsbouw.

Veel taalplezier!

De projectgroep.

Inhoud handleiding thema 5

Colofon	2
Inhoudsopgave	5
Thema-inleiding	7
Overzicht lesdoelen	8
Lessen	11 - 76

Bijlagen

- Toetsbladen 5
- Controletoets
- Alfabetische woordenlijst
- Woordenlijst betekenissen
- Spellinghulp

Thema-inleiding

Alle leerlingen zullen uit ervaring over het verschijnsel kunnen meepraten.

In de voorleesverhalen en in de leesteksten worden allerlei oorzaken van ruzie naar voren gebracht: de baas willen spelen over een ander, iemand pesten, altijd willen winnen, misverstanden en discriminatie. Vooral het laatste onderwerp moet met nodige tact worden behandeld. Als er in de groep leerlingen zijn die gediscrimineerd worden of zelf discrimineren is er alle reden om langer bij dit probleem stil te staan. Domweg verbieden of veroordelen heeft weinig effect. Beter is om de leerlingen zich te laten voorstellen hoe het voelt als anderen je discrimineren vanwege je haarkleur, je kleding, je afkomst of je huidskleur. In enkele teksten wordt ook ingegaan op echtelijke ruzies. Dit is ook een moeilijk onderwerp, omdat sommige leerlingen in de groep hier thuis mee geconfronteerd worden. Het is moeilijk op dit punt algemene aanbevelingen te doen. Wel is het vaak het beste om open over dit onderwerp te praten. Het kan voor een leerling een troost zijn dat het meer voorkomt. En meestal komt het wel goed.

Ieder thema bestaat uit 20 lessen. De lessen 1-4, 6-9, 11-14 zijn taallessen, waarin het lezen van teksten is geïntegreerd; de lessen 5, 10 en 15 zijn spellinglessen; lessen 16/17 zijn toetslessen; lessen 18/19 zijn herhalings-/verdiepingslessen; in les 20 wordt het thema afgesloten.

De leerlingen beheersen aan het eind van thema 5 de volgende taalvaardigheden:

- Woordenschat
 - het passief en actief kennen van de doelwoorden van thema 5;
 - het herkennen van betekenisrelaties tussen de doelwoorden van thema 5.
- Taalbeschouwing
 - het koppelen van synoniemen en nuanceverschillen in de betekenis van synoniemen herkennen.
- Leesbegrip
 - inferenties maken met betrekking tot plaats en tijd.
- Spelling
 - de leerlingen oefenen hun auditief geheugen en schrijven een aantal zinnen en woorden uit al bekende spellingscategorieën.

Didactische tips

Aan het eind van een les staan soms didactische tips. Hierin worden meestal voor leerlingen onbekende woorden aangegeven.

Om deze woorden duidelijk te maken, kunt u te werk gaan volgens de methode die de woordenschatlessen gebruiken.

Een andere tip is om andere woordleerstrategieën te gebruiken:

- langere woorden splitsen in woorden die wel bekend zijn;
- gelijkenis zoeken in woorden in andere talen (Papiamentu, Engels, Spaans);
- een vertaling naar het woord in het Papiamentu.

Didactische tips kunnen ook tips geven met betrekking tot het bereiken van andere doelen in de lessen.

Overzicht lesdoelen		
Week 1		
Les 1	Luisteren en spreken	- De leerlingen verkennen het thema 'Zoek je ruzie?'
	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>voorkomen, ontstaan, de aanleiding</i> .
Les 2	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>het misverstand, bijleggen, excuses aanbieden, plagen, pesten, treiteren, zich afgewezig voelen, zich aangetrokken voelen</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen voorspellen de voortgang en de afloop van een verhaal. - De leerlingen maken inferenties.
Les 3	Taalbeschouwing	- De leerlingen stellen vast of zinnen in de tegenwoordige tijd of in de verleden tijd staan. - De leerlingen zetten zinnen van de o.t.t. om in de o.v.t. of andersom. - De leerlingen wijzen het onderwerp, het gezegde en de persoonsvorm aan in zinnen in de o.t.t. of o.v.t. met één of meer werkwoorden.
Les 4	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>zich beheersen, zich inhouden, stoom afblazen</i> .
	Stellen	- De leerlingen verwoorden de relatie oorzaak - gevolg op tekstniveau in verband met de nieuwe woorden.
Les 5	Spelling	- De leerlingen schrijven woorden met <i>ch(t)</i> . - De leerlingen schrijven woorden en woorddelen die eindigen op <i>d</i> of <i>t</i> .
Week 2		
Les 6	Leesbegrip	- De leerlingen zoeken de betekenis van een woord op in een woordenboek en die te gebruiken. - De leerlingen zoeken afkortingen in een woordenboek op en die te gebruiken.
Les 7	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>driftig, de driftkikker, razend en woedend</i> .
	Taalbeschouwing	- De leerlingen begrijpen spreekwoorden en gezegden met betrekking tot ruzie en toe te passen.
Les 8	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>negeren, aandacht schenken aan, zich ergens niets van aantrekken</i> .
	Stellen	- De leerlingen verwoorden oorzaak-gevolg.
Les 9	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>dreigend en uitdagend, een afkeer van iemand hebben, intimideren, kleineren en je vernederd voelen</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen voorspellen de voortgang en de afloop van een verhaal. - De leerlingen maken inferenties (conclusies).
Les 10	Spelling	- De leerlingen schrijven woorden en woorddelen die met <i>sch(r)</i> beginnen. - De leerlingen schrijven meerlettergrepige woorden met een <i>/u/- klank</i> (be-, ge-, ver-, -el, -em, en, -er).

Week 3		
Les 11	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>afkeurend</i> , <i>bits</i> , <i>kattig</i> , <i>kwetsen</i> , <i>beoordelen</i> en <i>het uiterlijk</i> .
	Stellen	- De leerlingen schrijven een logisch vervolg op een verhaal.
Les 12	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>iemand waarderen</i> , <i>je gewaardeerd voelen</i> , <i>iemand erkentelijk zijn</i> , <i>je erkend voelen</i> , <i>iemand prijzen</i> en <i>je geprezen voelen</i> .
	Taalbeschouwing	- De leerlingen analyseren verschillende aspecten van schelden en
Les 13	Woordbegrip	- De leerlingen ontdekken dat je de betekenis van moeilijke woorden uit de tekst kunt halen door terug of verder te lezen (dit is geen woordenschat ontwikkeling!).
Les 14	Taalbeschouwing	- De leerlingen passen de trappen van vergelijking toe (zowel regelmatige als onregelmatige vormen). - De leerlingen passen als en dan toe in vergelijkingen.
Les 15	Spelling	- De leerlingen schrijven meerlettergrepige woorden met <i>ch(t)/g(t)</i> . - De leerlingen schrijven woorden met een <i>/u/-klank</i> (be, ge, ver, el, em, en, er). - De leerlingen schrijven woorden en woorddelen die met <i>sch(r)</i> beginnen. - De leerlingen schrijven woorden en woorddelen die eindigen op <i>d</i> of <i>t</i> .
Week 4		
Les 16/17	Diagn. toets	
	Spelling	- het schrijven van meerlettergrepige woorden <i>sch(r)</i> , <i>ge-</i> , <i>be-</i> , <i>ver-</i> , <i>-en</i> , <i>-er</i> , <i>-el</i> , of <i>-em</i> , een open of een gesloten lettergreep, <i>ch(t)</i> of <i>g(t)</i> , <i>ng/nk</i> en met <i>d/t</i> aan het eind van een klankgroep
	Stellen	- het geven van een mening met argumenten
	Taalbeschouwing	- het aanwijzen van de persoonsvorm in zinnen met één werkwoord en in zinnen met een werkwoordgroep met behulp van de tijdproef
	Leesbegrip	- het maken van inferenties (conclusies) met betrekking tot gevoelens en motieven van personen
	Woordenschat	- de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen - de betekenisrelaties tussen de woorden van Woordclusters beheersen
Les 18/19	Herh./verdieping	
	Spelling	- getoetste doelen
	Leesbegrip	- getoetste doel
	Taalbeschouwing	- getoetste doelen
	Woordenschat	- getoetste doel
	Verdieping	- een aantal doelen dat bij de lessen Taalbeschouwing aan de orde is gekomen
Les 20	Thema-afsluiting	- De leerlingen oefenen het begrijpen van de gedragsregels betreffende de omgang met elkaar op school en daarbuiten. - De leerlingen oefenen het schrijven van een verhaal bij een gegeven uitdrukking. - De leerlingen oefenen het schrijven van een verhaaltje met de woorden van een woordketting.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **voorkomen, ontstaan, de aanleiding**.
- De leerlingen verkennen het thema 'Zoek je ruzie?'

Materiaal

Klassikaal

- Woordcluster 1

Individueel

- Werkboek 5, bladzijde 1 t/m 3

Vorbereiding

- U legt drie lolly's klaar.
- Het aankleden van de thematafel is bij dit thema een creatieve uitdaging. U kunt denken aan foto's en/of artikelen uit de krant, de schoolkrant of opstellen van leerlingen. Maar ook een gebroken potlood of een rol pleisters behoren tot de mogelijkheden.

Extra opdracht

- Werkboek 5, bladzijde 3 opdracht 2

Betekenis van de woorden

voorkomen:	Als je iets voorkómt, zorg je ervoor dat het niet kan gebeuren.
ontstaan:	Ontstaan is hoe iets begonnen is. Als je je tanden niet goed poetst kan er een gaatje ontstaan.
de aanleiding:	Een aanleiding is een gebeurtenis waardoor andere dingen gaan gebeuren. Als je je tanden niet goed poetst, kan dat de aanleiding zijn voor gaatjes.

Start**5**

U legt een lolly op tafel en haalt drie kinderen voor de klas met wie u van tevoren even overlegd hebt. U zegt:

“Zo, jullie mogen de lolly hebben en jullie moeten zelf maar uitvechten wie er geen lolly krijgt.”

De leerlingen zullen waarschijnlijk spelen dat ze echt ruzie gaan maken. U lost de ruzie op door ook de andere twee een lolly te geven.

Kern – Instructie 1	15

U zegt:

“Dat was niet handig van mij om maar één lolly te hebben. Daar had makkelijk een flinke ruzie uit kunnen **ontstaan**. In plaats van **ontstaan** kan ik ook zeggen beginnen. **Ontstaan** betekent dus dat er iets gaat beginnen, zoals een ruzie. Eén lolly voor drie kinderen is een heel goede **aanleiding** om ruzie te krijgen. Een **aanleiding** is een gebeurtenis waardoor andere dingen gebeuren. Een **aanleiding** heeft niet alleen met ruzie te maken. Als je bijvoorbeeld bent gevallen, is dat een **aanleiding** om in huilen uit te barsten. Als ik nou drie lolly’s had meegenomen had ik de ruzie kunnen **voorkomen**. **Voorkomen** is zorgen dat iets niet gebeurt. Je moeder heeft vast wel eens gezegd: “Houd die boterham nou boven je bord!” Ze wil **voorkomen** dat er straks heel veel kruimels op de grond liggen. Die kruimels op de grond kunnen weer **aanleiding** geven voor gemopper en misschien **ontstaat** er vervolgens wel ruzie, omdat jij geen zin hebt om de kruimels op te ruimen! En dat had je allemaal kunnen **voorkomen** door netjes boven je bord te eten!”

U inventariseert aanleidingen voor ruzies. U vraagt:

“Wie weet een **aanleiding** waardoor ruzie kan **ontstaan**? Hoe had de ruzie **voorkomen** kunnen worden?”

U schrijft een aantal **aanleidingen** op geeltjes. U schrijft de suggesties om ruzie te **voorkomen** achter de **aanleidingen**. U herhaalt deze werkwijze met **aanleidingen** waardoor verdriet **ontstaat**. U vraagt:

“Is verdriet altijd te **voorkomen**?”

U houdt een kort gesprek over deze vraag en u voegt de geeltjes bij het Woordweb.

U bespreekt opdracht 1 op bladzijde 2 van het Werkboek. Daarna maken de leerlingen de opdracht zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

Extra opdracht

Werkboek 5, bladzijde 3 opdracht 2.

Kern – Instructie 2

20

We hebben net een aantal **aanleidingen** opgeschreven waardoor een ruzie kan **ontstaan**. U vraagt:

“Waarom kun je zien dat er ruzie is?” (Er wordt geschreeuwd, gescholden en gevochten.)

“Hoe zou je een ruzie op kunnen lossen? Hoe kun je **voorkomen** dat een ruzie **ontstaat**? Is ruzie hetzelfde als oorlog? Waarom wel/niet?”

U geeft de leerlingen zoveel mogelijke beurten zodat ze hun mening kunnen uiten.

Vervolgens leest u het volgende verhaal voor:

Met oom Willem naar de markt.

Oom Willem woonde nog maar pas op Aruba. Hij moest naar de markt, maar hij wist de weg niet. Karel zou met oom Willem meegaan naar de markt. De markt was heel groot. Het was erg druk. Oom Willem moest fruit hebben. Karel wilde hem meenemen naar de kraam van Pedro Bendedo. Maar oom Willem bleef staan bij de kraam ernaast. “Mooie mispels, mooie mispels”, riep de koopman in het Papiamentu. “Zelfs de pitten kun je eten, maar dan moet je wel je kunstgebit meenemen.” Oom Willem vroeg wat hij zei. Karel vertelde dat hij mispels verkocht. “Heb jij trek in mispels?” vroeg oom Willem. Karel knikte en zei: “Hiernaast staat Pedro Bendedo. Die heeft ook mispels.” Deze is goedkoper dacht oom Willem en drong naar voren. De koopman riep in het Papiamentu: “Ja ja mi por a yuda meneer?”. Oom Willem verstond hem niet en begon aan de mispels te voelen. Dat was hij zo gewend in Nederland. Daar voelde je eerst aan alles voor je het kocht. Maar de koopman werd erg boos. “No señor, tene bo mannan cu bo!” riep hij in het Papiamentu. Oom Willem verstond het niet en kneep rustig door. Toen werd de koopman reuzekwaad. “Blijf met je handen van mijn fruit af!” schreeuwde hij in het Papiamentu. “Doe dat bij jou thuis maar niet bij mijn mispels.” Hij werd zo kwaad dat hij achter zijn kar vandaan stormde. Hij wilde met oom Willem gaan vechten. Gelukkig kwam Pedro Bendedo tussenbeide. Want hij had Karel gezien. “Ay homber!”, riep hij tegen de andere koopman. “Maak je toch niet zo druk. Hij verstaat je toch niet. Trouwens, zo zacht zijn die mispels van jou ook weer niet.

Als ze nou in die mispels van mij zouden knijpen. Dat zou wat anders zijn.” zei hij in het Papiamento tegen de koopman. Gelukkig nam de koopman het goed op. Karel en oom Willem konden ongestoord verder gaan.

Gereviseerde tekst

Na het voorlezen van het verhaal stelt u de volgende vragen:

“Wat vind je van het verhaal? Waarom vind je dat? Ben jij wel eens op de markt geweest? Vertel er iets over. Wat was de **aanleiding** van de ruzie?” (oom Willem die in de mispels knijpt)

“Was het echte ruzie tussen oom Willem en de koopman?” (Oom Willem wil helemaal geen ruzie, maar de koopman begrijpt niet waarom oom Willem aan de mispels voelt.)

“Wat zou jij gedaan hebben als je de koopman was? Hoe had de ruzie **voorkomen** kunnen worden?”

U houdt een praatje over ruzie maken en ruzie **voorkomen** en laat de leerlingen over hun ervaringen vertellen.

U kunt de leerlingen vragen naar een andere **aanleiding** voor ruzie waardoor een grote vechtpartij **ontstaat**.

Daarna zegt u:

“Als je op de markt staat en je wilt dat mensen iets van je kopen, dan kun je verschillende dingen doen. Wie kan er wat bedenken?” (bordjes plaatsen, schreeuwen/roepen).

U noemt het voorbeeld van de koopman die “Mooie mispels, mooie mispels!” roept en u vraagt:

“Zouden de mensen er boos om worden als hij dat roept?” (nee, hij prijst alleen zijn producten aan)

Vervolgens gaat u in op het misverstand tussen oom Willem en de koopman en u zegt:

“De koopman begint te schreeuwen tegen oom Willem. Is dat hetzelfde soort schreeuwen als wanneer je iets wilt verkopen?” (nee, hij schreeuwt nu uit boosheid)

“Kun je nog meer dingen bedenken waarom je kunt schreeuwen?”

U inventariseert de antwoorden en u schrijft die op het bord:

Schreeuwen:

- **om iets te verkopen;**
- **als je kwaad bent;**
- **als je bang bent;**
- **om te waarschuwen.**

Daarna stelt u de volgende vragen:

- Heb je weleens meegemaakt dat iemand uit boosheid tegen je begon te schreeuwen? Waarom was dat? Wat zei je toen terug?
- Heb je zelf wel eens uit boosheid tegen iemand geschreeuwd? Waarom? Wat zei die ander toen terug?
- Wanneer zou er eerder ruzie ontstaan: wanneer je schreeuwt of wanneer je gewoon praat? Waarom denk je dat?

Afsluiting	5

Tenslotte gaat u samen met de leerlingen na hoe de gespreksregels gehanteerd zijn. U legt hierbij de nadruk op de dingen die goed gingen.

Didactische tip: Vóórkomen in de betekenis van gebeuren (bestaan) wordt hier niet uitgewerkt. Maar als een leerling ermee komt, kunt u het klemtoonverschil wel uitleggen.

Antwoorden	

Werkboek 5, bladzijde 2 en 3

1

- 1 *Ik heb veel limonade gedronken.*
- 2 *Ik heb een brandende kaars laten vallen.*
- 3 *Ik heb iets verkeerd gegeten.*
- 4 *Ik ben met gym uit de ringen gevallen.*

2

- 1 *Alle dammen en rooien waren overgelopen.*
- 2 *De rooien zullen goed schoongemaakt worden.*
Er zullen extra kanalen gegraven worden zodat het regenwater haar weg naar ze snel kan vinden.
- 3 *De huizen die ondergelopen waren.*
De auto's die meegesleurd werden met de stroom.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **het misverstand, bijleggen, excuses aanbieden, plagen, pesten, treiteren, zich afgewezen voelen, zich aangetrokken voelen.**
- De leerlingen voorspellen de voortgang en de afloop van een verhaal.
- De leerlingen maken inferenties.

Materiaal

Klassikaal

- Woordspoor 1,
- Woordcluster 2,
- Woordcluster 1 (Th. 12, gr. 7)

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 94 t/m 96
- Taalschrift
- Werkboek 5, bladzijde 4 t/m 9

Vorbereiding

- Zorg voor een bedekstrook per leerling.

Extra opdracht

- Taalleesboek 2, bladzijde 96 opdracht 3 en 4

Betekenis van de woorden

het misverstand:	Bij een misverstand begrijpen mensen elkaar verkeerd.
bijleggen:	Bijleggen is wanneer je het weer goed maakt na een ruzie.
excuses aanbieden:	Als je je excuses aanbiedt, zeg je dat het je spijt. Dit doe je bijvoorbeeld na een ruzie.
plagen:	Als je iemand plaagt dan maak je hem een beetje boos. Je plaagt iemand voor de grap.
pesten:	Als je iemand pest dan plaag je hem op een gemene manier.
treiteren:	Als je iemand treitert dan plaag je hem op een gemene manier en je hoopt dat hij kwaad wordt.
zich afgewezen voelen:	Als je je afgewezen voelt dan ben je door iemand afgewezen omdat hij/zij je niet aardig vindt of niet goed vindt. Hij/zij wil dan niet met je omgaan.
zich aangetrokken voelen:	Als je je tot iemand aangetrokken voelt, dan vind je hem/haar heel aardig . Je wilt graag met hem/haar omgaan.

Start	5

U laat de illustratie van het Woordweb zien. U zegt:

“Wat zien we allemaal gebeuren op het plaatje?”

U houdt een kort gesprek over het plaatje van het Woordweb.

Kern – Instructie 1	20

Dan zegt u:

“Dom he? Die jongens hadden iets niet goed afgesproken en daardoor ontstond een **misverstand**. Ze dachten allebei dat de ander bij hem zou komen. Door zoiets kun je makkelijk ruzie krijgen. Dat is niet met opzet, maar het gebeurt soms toch doordat iemand een vergissing maakt. Ook als mensen elkaar verkeerd begrijpen krijg je wel eens een **misverstand**.

Als dat **misverstand** echt de schuld van een van de twee is, dan moet hij zijn **excuses aanbieden**. Dat is zeggen dat het hem spijt en dat hij de volgende keer beter zal opletten.

Laten we maar hopen dat het **aanbieden** van **excuses** ervoor zorgt dat ze geen ruzie blijven houden. Het verandert er toch niets meer aan en dan moet je het ook weer **bijleggen**, het weer goed maken. Een ruzie **bijleggen** kan heel goed door het **aanbieden** van je **excuses**. Als je sorry zegt en je legt uit hoe het zo kwam, dan is **het misverstand** weer uit en de ruzie is **bijgelegd**.”

Daarna zegt u:

“Door **misverstanden** kunnen grote ruzies ontstaan, zelfs vechtpartijen. Zo ook als we bijvoorbeeld een medeleerling **plagen**. Maar **plagen** is eigenlijk iemand voor de grap een beetje boos maken. Iedereen heeft dan plezier bij het **plagen**. Maar als je expres vervelende dingen zegt of doet en de ander vindt het niet leuk, dan ben je aan het **pesten**. Je kunt ook iemand zitten **treiteren**. Dan zit je iemand voortdurend te **pesten** waarbij je hoopt dat de ander boos wordt. **Treiteren** is vaak een beetje gemeen en begint vaak met iets kleins. Bijvoorbeeld je geeft iemand steeds een klein zetje. De ander zegt dat hij dat niet leuk vindt, maar je geeft gewoon weer een zetje. Je blijft doorgaan totdat de ander ten einde raad begint te huilen of totdat hij je een klap terug geeft.”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb. Nadat u de woorden hebt uitgelegd gaat u een kort gesprekje aan met de leerlingen. U geeft eerst zelf een voorbeeld, bijvoorbeeld over bullying

op school. Daarbij herhaalt u de woorden nog eens. U vraagt de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden klinken.

Richt uw vragen vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen.

U kunt de volgende vragen stellen:

- Ik werd vroeger vreselijk **geplaagd** door mijn broertje. Als ik bijvoorbeeld net met de blokken een kasteel gemaakt had, dan liep hij er zogenaamd per ongeluk tegenaan zodat ik weer opnieuw kon beginnen. Wie van jullie **plaagt** zijn broertje of zusje wel eens? Wat doe je dan?
- Word jij wel eens **geplaagd**?
- Wie kan mij een voorbeeld geven van **pesten**?
- En wie heeft er een goed voorbeeld van **treiteren**?
- Verzin eens een reden waarom mensen elkaar **pesten** of **treiteren**?

U bespreekt de verschillende antwoorden en ervaringen die de leerlingen naar voren brengen. Daarna zegt u:

“Soms **plagen** en **pesten** jongens en meisjes elkaar, maar het kan ook zijn dat een meisje verliefd raakt op een jongen. Zij laat hem het ook merken. Ze durft het niet te zeggen, dus schrijft ze een gedicht. Maar jammer genoeg voor het meisje, de jongen was niet verliefd op haar. Hij vond het wel een mooi gedicht en ook lief van het meisje dat ze speciaal voor hem een gedicht geschreven had. Het meisje schreef dat ze **zich aangetrokken voelde** tot hem en dat ze als ze in zijn buurt was zich erg prettig voelde. En dat ze graag wilde dat hij zich ook op zijn gemak voelde bij haar. Maar hij was niet verliefd op haar en daar kon hij niets aan doen. Hij dacht na hoe hij dit moest aanpakken. Hij wilde haar niet kwetsen. Als ze **zich afgewezen** zou **voelen** dan is dat niet leuk. Iemand **afwijzen** betekent tenslotte dat je iemand niet goed genoeg vindt. Hij vond haar wel erg aardig en leuk, maar niet aardig genoeg en mooi genoeg om verliefd op te worden. Uiteindelijk schreef hij het meisje een brief waarin hij alles uitlegde. Hij schreef: “Ik hoop dat jij je niet **afgewezen voelt**.” Maar dat voelde het meisje

zich nu juist wel. Ze dacht: “Hij vindt mij niet goed genoeg.” Eerst was ze boos en verdrietig. Maar toen bedacht ze: “Ik ga mijn best doen om hem te laten zien dat ik wel leuk ben. Ik ga extra aardig tegen hem doen en ik ga eens naar de kapper. Ik laat me niet zomaar afwijzen.”

U laat Wordweb 1, Wordcluster 1 (Th. 12, gr. 7) zien en u stelt de volgende vragen:

- “De jongen heeft het meisje op een aardige manier afgewezen, vindt hij. Waarom was het meisje dan toch verdrietig?” (Je afgewezen voelen is altijd pijnlijk.)
- “Als de jongen onaardig was geweest of gemeen had willen zijn, hoe had hij het meisje dan afgewezen? Geef een voorbeeld.
- “Vind jij dat de jongen het goed heeft opgelost door een briefje te schrijven? Hoe had jij het gedaan als je hem was?
- Wie heeft zich weleens afgewezen gevoeld? Wat was er toen gebeurd?”

U houdt een kort gesprek over de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Wordweb.

U neemt opdracht 1 t/m 6 op bladzijde 5 t/m 9 van het Werkboek door. De leerlingen maken deze opdrachten zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

U herhaalt de vorige Wordwebben samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2

15

Daarna zegt u:

“Jullie hebben allemaal weleens gezien dat ik boos was. En ook weleens dat ik heel vrolijk was. Schrijf eens heel kort in je Taalschrift waaraan je dat kon zien en horen.”

U bespreekt een paar van de opmerkingen van de leerlingen. Daarna neemt u samen met de leerlingen opdracht 1 op bladzijde 94 van het Taalleesboek door. U laat de leerlingen de tekst bij opdracht 1 volledig bedekken met een blaadje. De tekst mag nog niet gelezen worden. U geeft aan welke oefening u samen gaat doen. Al lezend voorspellen wat er verder in het verhaal zal gebeuren en hoe het zal aflopen. U zegt:

“Jullie gaan deze tekst stukje voor stukje lezen. Ik vertel steeds waar je de bedekstrook moet leggen. En als je dan een stukje tekst gelezen hebt, stel ik er vragen over. Als de hele tekst op deze manier is gelezen, gaan jullie opdrachten maken. De antwoorden schrijf je in je Taalschrift.”

De leerlingen bedekken de tekst vanaf regel 3 en lezen vervolgens de eerste twee regels. U stelt de volgende vragen:

“Waar gaat deze tekst over denk je?” (Het gaat over Stefan en een groepje jongens. Stefan is bang voor de groep.)

“Waarom denk je dat?” (Stefans hart bonst. Hij denkt: Als ze maar niet weer ... Er is kennelijk al eens eerder iets voorgevallen tussen Stefan en de groep.)

“Hoe zou het verder kunnen gaan? Wat zal er gebeuren?”

Alle leerlingen schrijven op basis van de informatie, in één zin hun voorspelling op in de eerste twee regels. U vraagt vervolgens enkele leerlingen hun voorspelling voor te lezen. De leerlingen bedekken de tekst nu vanaf regel 7 en lezen daarna de eerste zes regels. U stelt vervolgens dezelfde vragen als bij de eerste 2 regels. Bij de beantwoording moeten de leerlingen de informatie die bekend is gebruiken. Handhaaft iedereen zijn eerste voorspelling? Of zijn er leerlingen die hun voorspelling over de afloop wijzigen? De leerlingen lezen nu de hele tekst. U vraagt:

“Waar gaat de hele tekst over?” (over Stefan die van een groep jongens niet de kortste weg naar huis mag nemen)

“Hoe zal de tekst verder kunnen gaan? Waarom denk je dat? Is de grootste jongen van de groep bang voor Stefan?

Waarom denk je dat? Is Stefan aan het eind van de tekst bang voor de grootste jongen? Waarom denk je dat? In regel 4 staat: ‘Je zoekt wel heel duidelijk ruzie hè?’ Is dat waar denk je? Waarom denk je?”

De leerlingen maken opdracht 2.1 t/m 2.5 op bladzijde 95 en 96 in het Taalleesboek zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

Extra opdrachten

Taalleesboek 2, bladzijde 96 opdracht 3 en 4.

Afsluiting**5**

Als afsluiting bespreekt u kort de antwoorden van de opdrachten die de leerlingen hebben gemaakt. Leg hierbij steeds de relatie tussen iemands gevoel en de uiterlijke verschijningsvorm.

Antwoorden

Taalleesboek 2, blz. 94 t/m 96

2.1

bijvoorbeeld:

Ebru is heel boos. Zij laat dat zien door met haar rug naar Lieke te gaan staan.

2.2

c heel erg verbaasd

2.3

bijvoorbeeld:

Wat stom van mij, ik heb Ebru bij de verkeerde boekhandel laten wachten.

2.4

bijvoorbeeld:

Is het waar wat Lieke zegt?

2.5

eigen dialoog als vervolg op de tekst

extra opdracht Taalleesboek 3, bladzijde 96

extra 3

bijvoorbeeld:

1 heel verdrietig

3 bang / verdrietig / koud

5 ongeduldig

2 verbaasd

4 angstig

extra 4

bijvoorbeeld:

1 lachen, veel bewegen

3 wegkruipen, gillen

5 huilen, schreeuwen 2

zwijgen, blozen

4 zuchten, in de stoel hangen

Werkboek bladzijde 5 t/m 9

1

In volgorde van links naar rechts: plagen, pesten, treiteren.

2

1 plagen

2 pesten

3

1 *Ze hebben het allebei over een andere bank: Nathaniel bedoelt een bank om op te zitten, Gabriel bedoelt een bank als gebouw waar je je rekening hebt.*

2 *aan elkaar uitleggen wat ze bedoelen met bank*

3 *antwoord afhankelijk van de ervaring van de leerling*

4 *erover samen praten, excuses aanbieden, het uitpraten*

5 *antwoord afhankelijk van de ervaring van de leerling*

4

goede ballonnen:

Dat was verkeerd van me. Sorry! Het spijt me!

5

aangekruist zijn de zinnen:

Ze spelen met elkaar. Ze zijn vriendelijk voor elkaar.

Ze praten met elkaar. Ze zijn kameraden.

6

zich aangetrokken voelen:

1 *Ik vind hem gewoon leuk.*

Ik wil graag in zijn buurt zijn.

3 *Het is gewoon een heel lief meisje.*

En dat is fijn.

6 *Hij is gewoon erg aardig.*

Dat vind ik heel plezierig.

zich afgewezen voelen:

2 *Ik vind hem helemaal niet aardig.*

Alles wat hij doet is slecht.

4 *Hij kan niet goed baseballen.*

Ik wil hem niet in mijn team.

5 *Zij is onbelangrijk voor mij.*

Haar mening interesseert me niet.

Lesinhoud

- De leerlingen stellen vast of zinnen in de tegenwoordige tijd of in de verleden tijd staan.
- De leerlingen zetten zinnen om van de o.t.t. in de o.v.t. of andersom.
- De leerlingen wijzen het onderwerp, het gezegde en de persoonsvorm aan in zinnen in de o.t.t. of o.v.t. met één of meer werkwoorden.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 97 t/m 99
- Taalschrift
- Werkboek 5, bladzijde 10 t/m 13

Extra opdracht

- Werkboek 5, bladzijde 12 en 13 opdracht 3.1 t/m 3.3

Start**5**

U herhaalt de nieuwe woorden van les 2: het misverstand, bijleggen, excuses aanbieden, plagen, pesten, treiteren, zich afgewezen voelen, zich aangetrokken voelen.

Kern – Instructie**35**

Daarna leest u de tekst op bladzijde 97 van het Taalleesboek voor. U geeft een paar leesbeurten. Vervolgens bespreekt u het plaatje bij de tekst samen met de leerlingen. U zegt:

“We gaan weer oefenen met persoonsvormen in de tegenwoordige tijd en persoonsvormen in de verleden tijd.”

U schrijft de volgende zin op het bord:

Wil de jongen weglopen?

U frist de kennis op over het onderwerp, het gezegde, de persoonsvorm en de tegenwoordige en verleden tijd door de volgende vragen te stellen:

“Wat is het onderwerp in deze zin?” (de jongen)

“Wat is het gezegde?” (wil weglopen)

“In welke tijd staat de zin? Is het tegenwoordige tijd of is het verleden tijd?” (tegenwoordige tijd, je kunt zeggen: Wil de jongen nu weglopen?)

“Als je de zin in de verleden tijd zet, welk woord verandert er dan?” (wil wordt wilde)

“Hoe heet dit stukje van de zin?” (de persoonsvorm)

U schrijft de antwoorden op het bord:

onderwerp: de jongen
gezegde: wil weglopen
tijd: tegenwoordige tijd
persoonsvorm: wil

U vraagt:

“Wat moet je doen als je bijvoorbeeld niet meer weet wat tegenwoordige tijd betekent of hoe je de persoonsvorm kunt vinden?” (kijken in de Tes en Tim-lijst op bladzijde 141 van het Taalleesboek)

U laat de genoemde begrippen even opzoeken. U schrijft enkele zinnen op het bord en laat die langer maken door er een wanneer-deel en een waar- of waarheen-deel bij te laten bedenken. Na de eerste zin mondeling behandeld te hebben, kunt u de leerlingen schriftelijk verder laten werken.

Roberto en Karel fietsten. (gisteren door onze straat)

De drie kinderen zaten. ('s middags op de stoep)

Roberto reed. (gisteren de knoek in)

Gingen de kinderen? (na de ruzie naar binnen)

De uitgebreide zinnen schrijft u ook op het bord. Daarna laat u van elke zin het onderwerp, het gezegde, de tijd en de persoonsvorm noemen. Daarna maken de leerlingen de opdrachten 2.1 t/m 2.6 op bladzijde 98 en 99 in het Taalleesboek en opdracht 1, 2.1 en 2.2 op bladzijde 8 t/m 10 van het Werkboek zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

Extra opdracht

Werkboek, bladzijde 12 en 13 opdracht 3.1 t/m 3.3.

Afsluiting	5

U bespreekt en controleert de antwoorden. U laat de leerlingen steeds vertellen hoe ze aan hun antwoorden zijn gekomen. De redenering voor het vinden van de zinsdelen moet worden ingeslepen.

Antwoorden	

Taalleesboek 2, blz. 98 en 99

2.1

- 1 Tes, Tim en Francien
- 2 Hans en Freek
- 3 de twee pestkoppen
- 4 Francien

2.2

- 1 gaan zitten
- 2 treiteren
- 3 rijden
- 4 blijft staan

2.3

a in de tegenwoordige tijd (nu).

2.4

- 1 *Tes, Tim en Francien gingen zitten.*
- 2 *Treiterden Hans en Freek?*
- 3 *De twee pestkoppen reden.*
- 4 *Francien bleef staan.*

2.5

- 1 *gaan*
- 2 *treiteren*
- 3 *rijden*
- 4 *blijft*

2.6

Het gezegde en de persoonsvorm zijn gelijk in zin 2 en 3.

Werkboek 5, bladzijde 10 t/m 13**1**

onderwerp	gezegde	tijd	persoonsvorm
1 <i>Hans</i>	<i>kan remmen</i>	<i>t.t.</i>	<i>kan</i>
2 <i>Freek</i>	<i>viel</i>	<i>v.t.</i>	<i>viel</i>
3 <i>Tes en Tim</i>	<i>moesten lachen</i>	<i>v.t.</i>	<i>moesten</i>
4 <i>De vervelende jongens</i>	<i>blijven schelden</i>	<i>t.t.</i>	<i>blijven</i>

2.1

bijvoorbeeld:

- 1 *(Die nare jongen treitert altijd.)*
- 2 *Fietsen Hans en Freek daar?*
- 3 *Het buurmeisje van Tes en Tim kijkt verschrikkelijk boos.*
- 4 *De jonge pestkop vlucht voor haar.*
- 5 *Valt de jongen met zijn grote mond van zijn fiets?*

2.2

- 1 *Freek treiterde altijd.*
- 2 *Fietsen ze daar?*
- 3 *Ze keek verschrikkelijk boos.*
- 4 *Hij vluchtte voor haar.*
- 5 *Viel de jongen van zijn fiets?*

extra opdracht Werkboek 5, bladzijde 12 en 13**3.1**

- 1 *treitert*
- 2 *Fietsen*
- 3 *kijkt*
- 4 *vlucht*
- 5 *valt*

3.2

- 1 *treitert*
- 2 *Fietsen*
- 3 *kijkt*
- 4 *vlucht*
- 5 *valt*

3.3

a Het gezegde en de persoonsvorm van de zinnen bij opdracht 2.1 zijn gelijk.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **zich beheersen**, **zich inhouden**, **stoom afblazen**.
- De leerlingen verwoorden de relatie oorzaak – gevolg op tekstniveau in verband met de nieuwe woorden.

Materiaal

Klassikaal

- Woordcluster 3

Individueel

- Werkboek 5, bladzijde
- Taalleesboek 2, bladzijde 99
- Taalschrift

Extra opdracht

- Taalleesboek 2, bladzijde 100 en 101 opdracht 2.1 t/m 3

Betekenis van de woorden

zich beheersen: Als je je beheerst dan doe je iets niet. Bijvoorbeeld als je zin hebt te schelden of te lachen, dan doe je het niet. Je beheerst je.

zich inhouden: Je inhouden is hetzelfde als je beheersen. Je wilt bijvoorbeeld graag iets zeggen of je hebt zin om te lachen, maar je doet het niet omdat het niet aardig is.

Start**5**

U zegt dat u laatst iemand zag die het volgende deed. U vertelt hoe een vriend/-in van u voor de gek werd gehouden door een paar vrienden/-innen. Hij/zij moest een keer na een feestje naar huis, maar kon de autosleutels niet vinden, terwijl ze die op de tafel had achtergelaten. Ze werd boos maar **beheerste zich**. Maar hij/zij werd langzaam aan woedend omdat zijn/haar vrienden/-innen niet wilden vertellen waar de sleutels waren. Op een gegeven ogenblik kon hij/zij **zich** niet meer **inhouden** ging flink tekeer. (U hoeft niet echt te gaan schelden, maar u kunt telkens na het op boze toon roepen van 'lelijke' en 'gemene', onverstaaanbaar verder mompelen.)

Kern – Instructie 1**15**

U zegt:

“Zo, nu ben ik weer normaal hoor! Maar daarnet kon ik me niet meer **beheersen**. Ik kon me niet meer **inhouden** net als die meneer/mevrouw die ik nadeed. Als je boos bent kun je twee dingen doen.”

U schrijft op het bord:

- 1 **het niet laten zien**
- 2 **het wel laten zien**

U zegt:

“Bij 1 gebruik je de woorden **zich beheersen** of **zich inhouden**.”

U schrijft beide woorden achter de eerste zin. U zegt:

“Soms is het heel moeilijk om je **in** te **houden**. Als iemand je bijvoorbeeld de hele tijd zit te treiteren dan wordt het steeds moeilijker om je te **beheersen**. Of als je iets heel grappigs ziet en je mag op dat moment niet lachen, dan is het ook moeilijk om je te **beheersen**. Op een gegeven moment kun je je niet meer **beheersen** en moet je **stoom afblazen**.”

U schrijft dit woord achter de tweede zin. U zegt:

“Als je **stoom afblaast** laat je je gevoelens zien. Je laat zien dat je flink boos bent. Je gaat schreeuwen, schelden, stampvoeten en gaat wild tekeer. De stoom komt als het ware uit je oren omdat je kookt van woede. De een vindt het heel moeilijk om **zich in** te **houden** en moet **stoom afblazen**. Vaak is daarna de boosheid weg. Een ander kan **zich** goed **beheersen** en hoeft niet zo nodig **stoom af** te **blazen**.”

U verdeelt de klas in twee delen. De ene helft is voor leerlingen die vinden dat ze **zich** goed kunnen **beheersen**. De andere helft is voor leerlingen die **stoom** moeten **afblazen** als ze kwaad zijn. Laat de leerlingen zichzelf indelen door op de gekozen helft te gaan staan. Laat de leerlingen van elkaar zeggen of ze vinden dat de indeling klopt. Bespreek daarna de ervaringen door te vragen:

“Wanneer was de laatste keer dat je je niet kon **beheersen** en flink **stoom** moest **afblazen**? Wat was de aanleiding? Vind je het makkelijk of moeilijk om je **in** te **houden**? Wanneer wel/niet?”

U laat het Wordweb nog eens aan de leerlingen zien. U vraagt:

“Voelden jullie je net zoals de kinderen op de tekening?”

U bespreekt de verschillende antwoorden samen met de leerlingen.

U neemt opdracht 1 op bladzijde 15 van het Werkboek door. De leerlingen maken deze opdracht zelfstandig.

U herhaalt de vorige Woordwebben samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2

20

U leest samen met de leerlingen opdracht 1 op bladzijde 99 van het Taalleesboek. Daarna bespreekt u de opdracht met de leerlingen en laat u de leerlingen suggesties doen over de afloop van het verhaal. Leg het accent op de oorzaak – gevolg/relatie.

U vraagt:

“Wat is de oorzaak van de ruzie? Wat zou dan het gevolg kunnen zijn? Kun je ook weten wat het gevolg kan zijn als je je beheerst of wanneer je stoom afblaast? Noem een paar voorbeelden op.”

U houdt een kort gesprek hierover. U zegt dan de volgende zin:

“Alvin zette gauw de tas van Robbie op een andere plaats.”

U vraagt:

“Waarom deed Alvin dat?” (bijvoorbeeld om te treiteren)

U laat enkele leerlingen een context bedenken die duidelijk maakt waarom Alvin de tas ergens anders gezet heeft. Daarna vraagt u:

“Wat kan het gevolg zijn dat de tas van Robbie ergens anders is?”

Ook laat u de leerlingen een verhaaltje bedenken en vertellen. Vervolgens herhaalt u deze procedure met de volgende zinnen. U zegt:

“Chris kon zich niet beheersen en schopte boos de knikker weg. Anna moest stoom afblazen en smeed de deur dicht.”

Deze gedragingen kunnen als oorzaak maar ook als gevolg worden opgevat. Bij de bespreking van de bedachte contexten (oorzaken en gevolgen) gebruikt u ook nu weer de woorden oorzaak en gevolg. Daarna zegt u:

“Jullie gaan dan een verhaal schrijven of afmaken waarbij we vooral letten op de oorzaak en de gevolgen van de gebeurtenissen.”

De leerlingen maken opdracht 1 van bladzijde 99 van het Taalleesboek zelfstandig waarin oorzaak en gevolg van de ruzie duidelijk verwoord zijn.

Extra opdracht

Taalleesboek, bladzijde 100 en 101 opdracht 2.1 t/m 3.

Afsluiting**5**

U laat een paar leerlingen hun verhaaltje voorlezen en bespreekt samen de oorzaak – gevolg/relatie.

Antwoorden

Taalleesboek 2, bladzijde 99 t/m 101

1

eigen verhaaltje waarin oorzaak en gevolg van de ruzie duidelijk verwoord zijn

extra opdracht Taalleesboek 2, bladzijde 100 en 101

extra 2.1

eigen verhaaltje bij de plaatjes waarin oorzaak en gevolg duidelijk verwoord moeten zijn

extra 2.2

eigen tekening die past bij de plaatjes in het Taalleesboek en het geschreven verhaaltje

extra 3

eigen vervolg van het verhaal waarin oorzaak en gevolg duidelijk verwoord moeten zijn

Lesinhoud

- De leerlingen schrijven woorden met **ch(t)**.
- De leerlingen schrijven woorden en woorddelen die eindigen op **d** of **t**.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 5, bladzijde 16 en 17

Vorbereiding

- U zet het youtubefilmpje klaar:
 - http://schooltv.nl/share/WO_NTR_3098852. U vindt dit filmpje door op schooltv.nl te zoeken naar 'lachen'. Als eerste resultaat ziet u 'Niet lachen' van de Buitenband.

Start**5**

U start de les met het tonen van een filmpje over lachen. Eigenlijk zingen ze 'niet lachen', maar je ziet beelden van dingen waar je een lach in kunt herkennen. U kunt het filmpje eventueel nog een keer afspelen en vraagt dan wat volgens de leerlingen het onderwerp van het filmpje was (lachen, of dat je in veel dingen een lach kunt herkennen) en wat volgens hen het grappigste was.

Kern – Instructie**15**

U schrijft vervolgens op het bord:

lacht

U zegt:

“We hebben net een filmpje gezien dat je in veel dingen een lach kunt herkennen. Nu gaan we kijken hoe je *lachen*, *lacht* of *lach* moet schrijven. Dit hebben jullie in het vorige thema ook al geoefend en we gaan dat vandaag herhalen. Ook herhalen we woorden of delen van een woord, die eindigen op een *t* of *d*, zoals *paard* of *tent*.”

U wijst op het woord *lacht* op het bord en vraagt de leerlingen of zij nog weten waarom *lacht* geschreven wordt met *ch*. (Als je na een korte klank /gt/ hoort, dan schrijf je *cht*.)

U schrijft de regel ook op het bord:

Als je na een korte klank /gt/ hoort, dan schrijf je cht.

U laat voorbeelden bedenken met alle vijf korte klanken. (Bijvoorbeeld: nacht, specht, dicht, zocht, vlucht.)

Daarna vraagt u naar uitzonderingen (legt, ligt, zegt, vlagt). U breidt de regel op het bord uit:

Als je na een korte klank /gt/ hoort, dan schrijf je cht, behalve bij ligt, legt, zegt en vlagt.

Dan schrijft u op het bord:

mag

U vraagt:

“Waarom schrijf ik hier geen *ch*, maar een *g*? Geldt de regel hier niet?” (nee, je hoort geen /t/ achter de /g/)

“Hoe kun je dan weten dat het *mag* is en niet *mach*?” (De woorden met *ch* op het eind moet je onthouden.)

“Wie kan er een paar noemen?”

Indien nodig vult u aan tot de volgende woorden op het bord staan:

lach pech zich juich kuch toch

U schrijft nu op het bord:

lachen vragen

U vraagt naar het verschil in schrijfwijze. U ‘ontdekt’ samen met de leerlingen dat *lachen* een korte klank en *ch* heeft en *vragen* een lange klank en een *g*. U schrijft de regel op het bord:

Als je in een woord na een lange klank of na een tweetekenklank /g/ hoort, schrijf je meestal een g.

U laat voorbeelden bedenken (vliegen, vroeger, bogen, regen, buigen, spugen). Daarna vraagt u naar uitzonderingen (juichen, giechelen, goochelaar). U breidt de regel op het bord uit:

Als je in een woord na een lange klank of na een tweetekenklank /g/ hoort, schrijf je meestal een g, behalve bij juichen, giechelen en goochelaar.

De leerlingen nemen oefening 1 op bladzijde 16 van het Werkboek voor zich. U leest de zinnen allemaal een keer voor zodat de leerlingen de woorden een keer gehoord hebben. Vervolgens maakt u de eerste vijf zinnen gezamenlijk en gaan ze daarna zelfstandig aan het werk met oefening 1 en 2 op bladzijde 16 en 17 van het Werkboek. U bespreekt het gemaakte werk.

Kern – Instructie, stap 2

20

U zegt:

“Aan het begin van de les vertelde ik al dat we ook gaan oefenen met woorden of woorddelen die eindigen op een /t/-klank. Jullie hebben dat in de derde en vierde klas ook al geleerd: weten jullie nog wat je moet doen als je een /t/ hoort aan het eind van een woord?”

U vraagt of de leerlingen de verlengingsregel nog eens onder woorden kunnen brengen:

- **Als de eindklank van een woord een /t/ is, maak je het woord langer. Als je dan een /d/ hoort, is de eindletter van het woord ook een d.**

U vraagt of ze een voorbeeld kunnen bedenken (vlecht, paard).

Dan vraagt u zich hardop af hoe dat dan gaat bij het woord *tandpasta*. U spreekt het woord langzaam uit: *tand-pasta*. U zegt:

“Eigenlijk zijn dit twee woorden: tand en pasta. Het woord *tand* eindigt op een /t/-klank, dus maak ik dat langer om te weten of ik tand met een *d* of een *t* moet schrijven. *Tanden* is met *d*, dus schrijf ik *tand*.” (U schrijft het eerste deel van het woord op het bord.)

“Bij pasta hoor ik /pas/, een korte klank, dus één *a* en /taa/ heeft een lange klank, maar aan het eind van een woord schrijf je maar één *a*: *pasta*.”

U vult het woord op het bord aan:

tandpasta

U zegt:

“Nu gaan we hetzelfde doen met het woord *ochtendkrant*.”

U geeft een of meer leerlingen de beurt om het woord in tweeën te hakken, de woorden te laten verlengen en eventueel op het bord te laten schrijven.

Vervolgens geeft u een woorddictee. U leest de hele zin voor en daarna herhaalt u het vetgedrukte woord. De leerlingen schrijven die woorden op in hun schrift.

1 Er reed een brandweerwagen door de straat.	de brandweerwagen
2 De badkamer werd opnieuw betegeld.	de badkamer
3 We maakten een rondvlucht boven de stad.	de rondvlucht
4 Er waren heel wat mensen bij het strandfeest .	het strandfeest
5 Mijn broer is beroemd om zijn sprint.	beroemd

U bespreekt de vetgedrukte woorden via het bord, waarbij het van belang is dat de leerlingen de verlengingsregel kunnen verwoorden.

De leerlingen maken vervolgens opdracht 3 op bladzijde 17 van het Werkboek en u kijkt deze gezamenlijk na.

Afsluiting	5

U sluit de les af met galgje. U kunt woorden gebruiken die nieuw zijn aangeboden in de voorgaande lessen: aanleiding, misverstand, excuses.

Antwoorden

Werkboek 5, bladzijde 16 en 17

11 *vraagt, pechvogel*6 *mogen*2 *toch*7 *mug, kuch*3 *zegt, evenwicht*8 *zich, juicht*4 *mag*9 *goochelaar, zaagt*5 *gezegd, specht, terechtkomt*10 *rechtsaf***2**1 *rechtbank.*4 *pontjesbrug*7 *weegschaal*2 *lichtblauw*5 *vliegtuig*8 *wachtwoord*3 *ligstoel*6 *rechtdoor*9 *prachtige zeiljachten***3**1 *brandweerwagen*6 *hard*2 *straat*7 *bocht*3 *geluid*8 *beroemd*4 *ochtendkrant*9 *sprint*5 *kant*10 *brandweer*

Lesinhoud

- De leerlingen zoeken de betekenis van een woord op in een woordenboek en te gebruiken.
- De leerlingen zoeken afkortingen op in een woordenboek en te gebruiken.

Materiaal

Klassikaal

- Woordwebben
- woordenboeken die de afkortingen op verschillende manieren organiseren

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 102 t/m 104
- Taalschrift

Vorbereiding

- per leerling of per tweetal een woordenboek.
- één woordenboek waarin de afkortingen aan het begin van een nieuwe letter staan

Extra oefening

- Taalleesboek 2, bladzijde 104 en 105 opdracht 4 en 5

Start**5**

U herhaalt de Woordwebben die tot nu toe behandeld zijn. Dan zegt u:

“We hebben allemaal een woordenboek voor ons. Wie weet ook al weer waarvoor we een woordenboek gebruiken?” (om de uitleg van moeilijke woorden in op te zoeken)

“In deze les gaan we afkortingen opzoeken. Je gaat leren hoe je afkortingen kunt opzoeken in een woordenboek.”

Kern – Instructie**35**

U leest samen met de leerlingen de tekst bij opdracht 1.1 op bladzijde 102 van het Taalleesboek, Grote boodschap. Vervolgens bespreekt u de tekst zonder de blauwe woorden uit te leggen. Vervolgens neemt u de opdrachten op bladzijde 103 en 104 samen door met de leerlingen en u gaat nader in op het vinden van afkortingen. U zegt:

“Niet in alle woordenboeken staan de afkortingen op dezelfde plaats. Sommige woordenboeken beginnen met alle afkortingen bij een nieuwe letter. Er zijn woordenboeken die de afkortingen op alfabet zetten.”

U laat de voorbeelden zien van woordenboeken die de afkortingen aan het begin van een nieuwe letter zetten en die afkortingen op alfabet zetten.

U zegt:

“Bij opdracht 3 op bladzijde 104 hebben we enkele afkortingen geleerd. Afkortingen worden vaak gebruikt. Het is een manier om woorden kort op te schrijven.

We gaan nog even een paar afkortingen samen opzoeken. Je kijkt gewoon naar de eerste letter. Dan naar de tweede en zo verder. Zoek maar eens op: e.d en EK.”

U wijst hierbij op het wel of niet gebruiken van hoofdletters. U geeft de leerlingen nu een zoekopdracht. U schrijft de volgende afkortingen op het bord
o.l.v., ml., t.b.v., ME, t.a.v., tv, b.v., a.u.b., c.c., enz., etc., i.p.v., z.o.z.

Om maar enkelen op te noemen. De leerlingen schrijven de betekenis in hun Taalschrift. U vraagt wie alle afkortingen gevonden heeft kunnen vinden. Vervolgens maken de leerlingen de opdrachten uit het Taalleesboek zelfstandig in hun Taalschrift.

Extra opdracht

Taalleesboek 2, bladzijde 104 en 105 opdracht 4 en 5.

Afsluiting	5

U bespreekt de antwoorden van de gemaakte opdrachten. Tot slot laat u een leerling nog eens vertellen waarom we afkortingen gebruiken en hoe je ze in het woordenboek moet opzoeken.

Antwoorden

Taalleesboek 2, bladzijde 102 t/m 105

1.1

speciale = bijzondere

territorium = gebied waar een dier de baas is

signalen = tekens

urine = plas

1.2

eigen zinnen waarin de betekenis van de woorden goed duidelijk wordt

2.1

fout zijn:

c De kartonnen vitrines liggen vol met oude rommel.

e Tijdens de discussie is het verboden te praten.

2.2

eigen zinnen waarin de betekenis van vitrines en discussie duidelijk wordt

3

- 1 d.w.z.
- 2 blz.
- 3 m en cm
- 4 a.u.b.
- 5 o.a.

extra opdracht Taalleesboek 2, bladzijde 104 en 105**extra 4**

- 1 duf: saai; sloom
- 2 mild: zacht; vriendelijk
- 3 volume; geluidssterkte; inhoud (hoeveel erin kan)

extra 5

1 <u>g</u> esprek	5 <u>v</u> isnet
2 <u>t</u> eken	6 <u>h</u> a!
3 <u>n</u> u	7 ver <u>s</u> tand
4 <u>d</u> ruk	8 <u>g</u> esprek

Het woord is: geurvlag

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **driftig, de driftkikker, razend** en **woedend**.
- De leerlingen oefenen spreekwoorden en gezegden met betrekking tot ruzie te begrijpen en toe te passen.

Materiaal

Klassikaal

- Woordspoor 2

Individueel

- Werkboek 5, bladzijde 18 en 19
- Taalleesboek 2, bladzijde 106 t/m 108
- Taalschrift

Extra opdracht

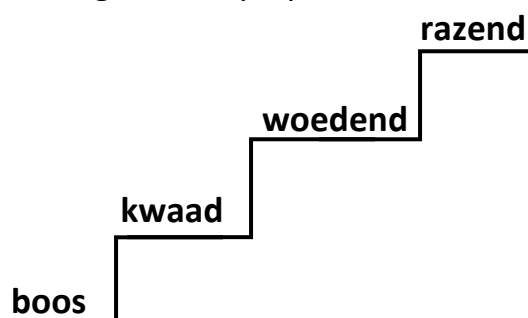
- Taalleesboek 2, bladzijde 108 en 109 opdracht 4 t/m 5.2

Betekenis van de woorden

- driftig:** Als je driftig bent, word je snel kwaad.
- de driftkikker:** Een driftkikker is iemand die snel driftig wordt. Hij is een driftkop en wordt heel snel kwaad.
- razend:** Als iemand razend is dan is hij vreselijk kwaad. Het gevoel is erger dan bij woedend.
- woedend:** Als iemand woedend is dan is hij heel erg kwaad.

Start**5**

U zet de volgende trap op het bord:

U laat de leerlingen de woorden oplezen. Dan zegt u:

“Dit noemen we een trap van vergelijking. Hoe erger, hoe hoger op de trap. Eerst wordt je boos. Als je dan je zin niet krijgt dan wordt je kwaad. En zo blijft het doorgaan totdat je razend bent! Ik zal je een verhaaltje vertellen over mijn broertje en hoe **driftig** hij was.”

U vertelt het volgende verhaaltje:

“Mijn broertje was vroeger een **driftkikker**. Hij vroeg dan bijvoorbeeld een snoepje en als hij dat niet kreeg begon hij vreselijk te schreeuwen en te stampvoeten. Soms wierp hij zich dan op de grond en werd hij helemaal rood van kwaadheid. Als je een **driftkikker** bent dan ben je dus gauw kwaad. Je bent dan **driftig**. Je weet gewoon niet meer wat je moet doen omdat je **razend** en **woedend** bent. Je bent zo vreselijk boos dat je dan met de deuren gaat slaan of iets kapot wilt gooien. Als je groter wordt leer je je beheersen maar bij sommige mensen lukt dat niet. Die blijven **driftig**. Ze kunnen in hun **drift** dingen zeggen die ze eigenlijk niet meenden. Dat moeten ze dan weer goedmaken. Met zo’n **driftkikker** moet je dus maar een beetje oppassen.”

Kern – Instructie 1

15

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb. Nadat u de woorden hebt uitgelegd gaat u een kort gesprekje aan met de leerlingen.

Daarna vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden klinken. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen. U kunt de volgende vragen stellen:

- “Wie van jullie heeft wel eens een **driftkikker** gezien?
- Wat deed hij of zij dan?
- Ben jij wel eens **driftig** geweest?
- Als jij om iets vraagt en je krijgt het niet, wat doe je dan?
- Wanneer was jij voor het laatst **razend** of **woedend**?
- Wat deed je toen?
- Waarom was je **razend** of **woedend**?”

Vervolgens herhaalt u de nieuwe woorden aan de hand van de eigen ervaringen van de leerlingen.

U neemt opdracht 1 op bladzijde 19 van het Werkboek door. De leerlingen maken deze opdracht zelfstandig.

U herhaalt de vorige Woordwebben samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2

20

U zegt:

“De woorden die we net hebben besproken, zijn uitdrukkingen van gevoelens bij iemand. Zo ook heb je uitdrukkingen en spreekwoorden die ook wat te maken hebben met ruzie. We gaan uitzoeken wat de letterlijke en de figuurlijke betekenis van een uitdrukking met elkaar te maken hebben.”

U leest de tekst op bladzijde 106 van het Taalleesboek voor. Daarna geeft u leesbeurten. Vervolgens neemt u de opdracht samen door met de leerlingen. U geeft een nadere toelichting bij een aantal uitdrukkingen.

U schrijft op het bord:

de pee in hebben	(Men zegt pee om het ruwe woord pest te vermijden. Het betekent woedend zijn.)
een driftkikker	(Zo noem je iemand die gauw driftig is, snel razend van boosheid.)
aanbranden	(De letterlijke betekenis is het vormen van een korst bij het bakken, braden of opwarmen van gerechten. De figuurlijke betekenis is gauw razend en driftig worden.)
stoom afblazen	(Dit betekent letterlijk dat er stoom uit een ketel of pan wordt gelaten omdat de druk te groot wordt en er scheuren zouden kunnen ontstaan. Een persoon die stoom afblaast kookt van ergernis of is zó woedend of razend dat hij zijn boosheid moet luchten door te mopperen, te schelden of te schreeuwen. Bijvoorbeeld vader is zo driftig dat hij stoom afblaast door flink te mopperen. Daar kalmeert hij van.)

Hierna schrijft u een aantal uitdrukkingen op het bord en laat de leerlingen situaties schetsen waarop die uitdrukkingen van toepassing zijn. Eventueel geeft u zelf een voorbeeld.

U zegt:

“Er zijn verschillende uitdrukkingen die allemaal betekenen dat je iemand boos of zelfs woedend maakt.”

U schrijft op het bord:

iemand op de kast jagen	(Iemand plagen zodat hij boos wordt.)
iemand op stang jagen	(Dit betekent hetzelfde als iemand op de kast jagen.)

Iemand tegen zich in het harnas jagen

(Vroeger in de tijd van de ridders trok men een harnas aan als men oorlog ging voeren. Deze uitdrukking betekent dus letterlijk iemand zo razend maken dat hij tegen je gaat vechten.)

U zegt:

“De meeste mensen worden niet meteen boos als er iets is wat ze niet bevalt. Maar er komt een moment waarop ze zich niet meer kunnen beheersen. Dan worden ze **driftig**. Er zijn verschillende uitdrukkingen die hierop slaan.”

U schrijft op het bord:

Dat was de druppel die de emmer deed overlopen

(Bijvoorbeeld moeder had al de deur achter Patrick dicht gedaan. Zijn hemd die op de grond lag had ze opgehangen en zij had zijn speelgoed opgeruimd. Maar ze bleef vriendelijk. Maar toen Patrick met zijn vieze vuile schoenen over het nieuwe tapijt liep was dat de druppel die de emmer deed overlopen. Moeder werd razend want Patrick had al eerder zijn kamer niet opgeruimd en moeder was boos op hem.)

Vader schoot uit zijn slof

(Vader werd **driftig**. Omdat Patrick in vader zijn gereedschappen had gezeten en ze niet terug op hun plaats had gezet, werd vader **driftig** op hem.)

Ze ging door het lint

(Ze verloor haar beheersing en werd zo **woedend** dat ze bijvoorbeeld met een vaas ging gooien.)

De stoppen sloegen bij haar door

(Ze verloor haar zelfbeheersing. Als het vaak gebeurt dan ben je een **driftkikker**.)

Vervolgens maken de leerlingen de opdrachten 1 t/m 3 op bladzijde 106 tot en met 108 in het Taalleesboek zelfstandig.

Extra opdracht

Taalleesboek, bladzijde 108 en 109 opdracht 4 t/m 5.2.

Afsluiting**5**

U vraagt de leerlingen welke uitdrukking ze het aardigst vinden en waarom. U laat hen daarover kort in discussie gaan. Ten slotte wordt de favoriete uitdrukking door een leerling in kleur op het bord geschreven.

U schrijft er nog en paar bij:

De vader van Melisa kwam op hoge poten. (Hij kwam heel boos aanlopen.)

Haime is gauw op zijn teentjes getrapt. (Haime wordt heel gauw boos.)

De stoom komt uit zijn oren. (Hij is heel erg kwaad.)

Kattenkwaad uithalen. (kwade dingen doen)

Didactische tip:

Laat de leerlingen tekeningen maken over de letterlijke betekenis van overige uitdrukkingen over ruzie.

Antwoorden

Taallesboek 2, bladzijde 106 t/m 108

1

1 met een gezicht als een oorworm – boos kijkend

2 de pee in hebben – zich ergeren

3 iemand goed de waarheid zeggen – iemand heel duidelijk vertellen wat je van iets vindt

4 een driftkikker – een persoon die plotseling heel kwaad kan worden

5 gauw aangebrand zijn – gauw kwaad worden

6 stoom afblazen – zijn boosheid uiten

2

1 iemand op de kast jagen

4 door het lint gaan

2 uit zijn slof schieten

5 de druppel die de emmer doet overlopen

3 iemand tegen zich in het harnas jagen

6 De stoppen zijn bij haar doorgeslagen.

3

De ruzie is bijgelegd en ze zijn weer vrienden.

extra opdracht Taallesboek 2, bladzijde 108 en 109

extra 4

Waar twee kijven, hebben er twee schuld.

extra 5.1

Kijven: dit betekent ruzie maken met schreeuwen en schelden.

extra 5.2

Als er twee mensen ruzie maken, hebben ze allebei schuld.

Werkboek 5, bladzijde 19

1

zin 2 en 9

zin 3 en 6

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **negeren, aandacht schenken aan en zich nergens iets van aantrekken.**
- De leerlingen verwoorden oorzaak-gevolg.

Materiaal

Klassikaal

- Woordcluster 4

Individueel

- Werkboek 5, bladzijde 20 t/m 22
- Taalleesboek 2, bladzijde 109 t/m 111
- Taalschrift

Extra oefening

- Taalleesboek 2, bladzijde 111 en 112 opdracht 3 t/m 5

–
betekenis van de woorden

negeren:	Als je iemand negeert, doe je net of je hem niet ziet. Als je iets negeert, doe je net of het er niet is.
aandacht schenken aan:	Als je aandacht aan iets schenkt dan let je er goed op.
zich nergens iets van aantrekken:	Als je je nergens iets van aantrekt dan maakt het je niets uit. Als er iets gebeurt of iemand zegt iets tegen je, dan wordt je daar niet verdrietig of boos

Start**5**

U hebt van tevoren met een leerling afgesproken dat hij de vinger zal opsteken en daarmee zal zwaaien en tenslotte juf/meneer zal roepen om te proberen uw aandacht te trekken. U zult dat steeds negeren. Deze act wordt opgevoerd.

Kern – Instructie 1**15**

U zegt:

“Ik vond het wel vervelend dat ... (naam van de leerling) steeds mijn aandacht probeerde te trekken met zijn vinger en geroep. Ik dacht als ik hem **negeer**, dus er gewoon geen **aandacht aan schenk**, dan zal hij wel ophouden. **Negeren** is net doen of je iemand of iets niet ziet. Maar hij **trok zich daar niets van aan** en hij ging gewoon door. Ik was laatst in een winkel en ik wilde geholpen worden maar de verkoopster **negeerde** me en ze deed net of ze me niet zag. Ik ging toen een beetje hoesten want ik wilde namelijk dat ze **aandacht aan** mij zou **schengen**. Maar ze ging gewoon door met kletsen. Toen riep ik heel hard: “Mevrouw!” Maar ook daar **trok** ze **zich niets van aan**. Ze lette gewoon niet op mij. Toen ben ik weggegaan.”

U laat het Woordweb zien en u zegt:

“Kinderen kunnen een ander soms pesten door hem of haar te **negeren**. Net te doen of ze lucht zijn. Net als op het plaatje. Dat is heel vervelend en dat kind wordt daar verdrietig van. Je kunt wel zeggen dat je je er **niets van aan trekt**, maar het is niet makkelijk om niet verdrietig te worden als je **genegeerd** wordt. **Negeren** is niet altijd vervelend. Stel dat je een beetje hoofdpijn hebt. Dan kun je gaan zitten klagen en zielig doen. Maar je kunt de pijn ook **negeren**. Dan let je er gewoon niet op. Je **trekt** je er **niets van aan** en doet gewoon met alles mee. Vaak vergeet je dan je pijn omdat je je aandacht ergens anders aan schenkt.”

U kunt een paar kleine toneelstukjes opvoeren over **negeren**, **aandacht schenken aan** en **je er niets van aantrekken**. Bijvoorbeeld:

- 1 Een paar kinderen staan met elkaar te praten en er komt een klasgenoot bij. Het kind probeert mee te praten en hoopt dat de andere kinderen aandacht aan hem/haar schenken. Maar ze negeren hem. Het genegeerde kind probeert zich er niets van aan te trekken, maar gaat na een tijdje toch heel zielig apart zitten.
- 2 Een meisje bezeert zich en de juf schenkt er aandacht aan en zegt dat ze zich maar even niets van haar zere been moet aantrekken en mee moet spelen.

Schrijf de gevoelens die horen bij **negeren** en **genegeerd** worden op geeltjes en plak die op het Woordweb.

U neemt opdracht 1 en 2 op bladzijde 21 en 22 van het Werkboek door. De leerlingen maken deze opdrachten zelfstandig.

U herhaalt de vorige Woordwebben samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2

20

U bekijkt de plaatjes op bladzijde 109 van het Taalleesboek samen met de leerlingen. U laat de leerlingen vertellen wat ze op de plaatjes zien en u gaat een kort gesprek aan over hun bevindingen. Vervolgens zegt u:

“Sommige kinderen vinden het leuk om andere kinderen te treiteren. Het is de bedoeling dat de ander zich er iets van aantrekt en er boos om wordt. Door geen **aandacht aan** het pesten te **schénken** en het te **negeren** bereikt de pestkop zijn doel niet en stopt het misschien wel met treiteren. Opdracht 1 gaat over twee jongens die gaan vissen en ... pesten en ruzie maken.”

U schrijft de volgende woorden op het bord:

oorzaak en **gevolg**

U vraagt aan de leerlingen wat er van opdracht 1 onder oorzaak en onder gevolg kan staan. U schrijft dan een goed antwoord op:

Willem gooit steentjes en **vechtpartij**

Vervolgens vraagt u of er nog een gevolg is en wat is daarvan de oorzaak? U schrijft op het bord:

vechtpartij en **Willem loopt huilend weg**

U vraagt of het in dit geval ook anders was gelopen als Hamid en Paul Willem **genegeerd** hadden en **geen aandacht aan** het steentjes gooien **hadden geschonken**. U bespreekt de mogelijke antwoorden. Daarna vertelt u dat het in verhalen vaak voorkomt dat een gevolg weer een oorzaak van een ander gevolg is (oorzaak – gevolgketting). U neemt samen met de leerlingen de opdrachten 1 en 2 op bladzijde 109 tot en met 111 van het Taalleesboek door. Daarna maken de leerlingen de opdrachten zelfstandig.

Extra opdracht

Taalleesboek 2, bladzijde 111 en 112 opdracht 3 t/m 5.

Afsluiting	5

U zegt:

“Het kan helpen vervelend gedrag te **negeren** en je er **niets van aan te trekken**. Pesten houdt soms op als je er geen **aandacht aan schenkt**.”

Vervolgens gaat u na welke leuke manieren de leerlingen hebben bedacht om de ruzie op te lossen. U laat enkele leerlingen hun mening geven over de verschillende oplossingen voor het gepest bij het vissen. Het is aardig om verschillende meningen tegenover elkaar te zetten zodat er een discussie ontstaat. Houd de discussie kort.

Antwoorden

Taalleesboek 2, bladzijde 109 t/m 112

1.1

De volgorde is: 2 – 4 – 1 – 3

1.2

een zelfbedacht verhaal bij de plaatjes met een titel erboven

1.3

eigen mening en argument

1.4*eigen mening en argument***1.5***eigen mening en argument***2***bijvoorbeeld:***oorzaak: → gevolg**

<i>fietsen op</i>	<i>botsing met</i>
<i>de stoep</i>	<i>kind</i>

oorzaak: → gevolg*botsing met Kind valt.***oorzaak: → gevolg***Kind valt. Kind breekt been.***oorzaak: → gevolg***Kind breekt been. naar het ziekenhuis**extra opdracht Taalleesboek 2, bladzijde 111 en 112***extra 3***eigen meningen en argumenten***extra 4***eigen teksten bij oorzaak, gevolg en eigen mening***extraplus 5***Een zelfbedachte oorzaak-gevolgketting**Werkboek 5, bladzijde 21 en 22***1***1 negeren**2 er aandacht aan schenken**3 Het antwoord is afhankelijk van de ervaring van de leerling.***2***De antwoorden zijn afhankelijk van de ervaringen van de leerling.*

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **dreigend** en **uitdagend, een afkeer van iemand hebben, intimideren, kleineren** en **je vernederd voelen**.
- De leerlingen voorspellen de voortgang en de afloop van een verhaal.
- De leerlingen maken inferenties (conclusies).

Materiaal

Klassikaal

- Woordspoor 3
- Woordcluster 3 (Th. 12, gr. 7)
- Woordcluster 3 (Th. 6, gr. 8)

Individueel

- Werkboek 5, bladzijde 23 t/m 25
- Taalleesboek 2, bladzijde 112 en 113
- Taalschrift

Vorbereiding

- extra materiaal: een strook papier om tekst te bedekken.

Extra oefening

- Taalleesboek 2, bladzijde 111 en 112 opdracht 2.1 t/m 3

betekenis van de woorden

dreigend:	Als je iets dreigends zegt, probeer je iemand bang te maken, zodat hij doet wat je zegt.
uitdagend:	Als je je uitdagend gedraagt, probeer je iemand een beetje boos te maken. Of je vraagt hem iets te doen waarvan je denkt dat hij het niet durft.
een afkeer van iemand hebben:	Als je een afkeer van iemand hebt, dan wil je niets met hem te maken hebben. Je vindt hem vervelend.
intimideren:	Als je iemand intimideert, dan maak je hem bang. Dan durft hij niet meer te doen wat hij van plan was.
kleineren:	Gemene/vervelende dingen zeggen, waardoor iemand zich voelt alsof hij niets waard is of nergens voor deugt.
je vernederd voelen:	Als je je vernederd voelt, dan heb je een akelig gevoel. Dat komt omdat mensen hebben laten merken dat ze op je neerkijken.

Start	5

U komt de klas binnen en gaat met uw handen in de zij en uw hoofd omhoog **dreigend** voor de klas staan. U zegt op een **dreigende** toon:

“Als jullie niet doen wat ik zeg dan zal ik jullie na de les eens flink te pakken nemen. En als je het tegen je vader of moeder zegt, kijk ik jullie nooit meer aan.”

Kern – Instructie 1	15

U zegt er gauw achteraan:

“Grapje ... ik zal jullie niet gauw zo **dreigend** toespreken dat je bang van me wordt. Maar er zijn jongens en ook meisjes die dat wel doen. Ze proberen je dan bang of boos te maken. Ze nemen een **uitdagende** houding aan en door die houding willen ze jou ertoe brengen om te gaan vechten. Mensen die graag **dreigend** doen willen laten zien dat zij de baas zijn. Mensen die zich **uitdagend** gedragen willen vaak ruzie uitlokken.”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb. Nadat u de woorden heeft uitgelegd gaat u een kort gesprek aan met de leerlingen. Daarna vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden klinken. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen. U begint met een **dreigende** formulering en zegt wat u daarmee bereiken wilt. Bijvoorbeeld:

“Als jullie nu je mond niet houden dan gaan we niet naar buiten.”

Vervolgens legt u uit dat u daarmee wilt bereiken dat het stil wordt in de klas. U laat nu de leerlingen een **dreigende** formulering bedenken. Ze moeten ook zeggen wat ze daarmee bedoelen. De formuleringen kunnen dan besproken worden in relatie tot de bedoeling. U kunt ook de doelen formuleren. Bijvoorbeeld:

“Je wilt dat je vriendje zijn rolletje drop met je deelt. Zeg dat op een **dreigende** manier.”

U herhaalt de nieuwe woorden en u bespreekt de bedachte formuleringen van de leerlingen. Daarna neemt u de opdrachten op bladzijde 18 en 19 van het Werkboek samen met de leerlingen door.

U herhaalt de vorige Woordwebben samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2**20**

U leest de tekst op bladzijde 112 van het Taalleesboek voor. Daarna geeft u leesbeurten. U houdt een kort gesprek over de inhoud van de tekst. Vervolgens bespreekt u de opdrachten.

U zegt:

“Deze opdrachten lijken heel veel op de opdrachten die je bij les 2 hebt gemaakt. Heel moeilijk zul je ze dan ook niet vinden.”

U neemt de opdrachten samen met de leerlingen door. Bij veel opdrachten gaat het om een gevoel en de uiterlijke verschijningsvorm ervan. Schenkt u hier steeds aandacht aan. Daarna vraagt u:

“Wie is weleens iets overkomen waar je je daarna heel erg voor schaamde?”

Enkele leerlingen vertellen zo’n gebeurtenis. Indien de leerlingen geen eigen gebeurtenis weten, vertelt u uit uw eigen leven zo’n gebeurtenis.

Daarna zegt u:

“Zo’n gebeurtenis waar je niets aan kunt doen maar waar je je wel voor schaamt, staat ook in deze tekst.”

Vervolgens schrijft u op het bord:

Met een blauw oog en een kapotte nieuwe broek schuifelt Boy de kamer binnen.

Moeder schrikt en roept: “Wat is er gebeurd?”

Boy kijkt strak naar de grond en mompelt: “ ...”

U leest de tekst voor en stelt de volgende vragen:

“Wat kan er gebeurd zijn? Waarom denk je dat? Hoe voelt Boy zich denk je? Waarom denk je dat? Moeder schrikt. Waaraan zouden we dat kunnen zien als we er bij waren geweest? Wil Boy graag vertellen wat er is gebeurd? Hoe weet je dat? Hoe zal het aflopen denk je?”

De leerlingen maken dan de opdrachten op bladzijde 112 en 113 van het Taalleesboek zelfstandig in hun schrift. U biedt hulp waar nodig is.

Extra opdracht

Taalleesboek 2, bladzijde 114 en 115 opdracht 2.1 t/m 3.

Afsluiting

5

De gemaakte opdrachten worden besproken.

Antwoorden

Werkboek, bladzijde 24 en 25

1

- 1 kleineren
- 2 je vernederd voelen
- 3 intimideren

2.1

*De ballonnen van Harold en Gilbert zijn geel.
De ballonnen van Tatiana en Lorena zijn rood.*

2.2

*In de kast kunnen de betekenisomschrijvingen van de woorden staan.
Ook kunnen er voorbeeldzinnen in staan (bijvoorbeeld uit opdracht 2.1).
Let erop dat ze wel op de goede plaats staan.*

Taalleesboek 2, bladzijde 112 t/m 115

1.1

bijvoorbeeld: Ze zijn verrast door het voorstel van Lodewijk.

1.2

bijvoorbeeld: Marloes knijpt haar neus dicht omdat het stinkt.

1.3

bijvoorbeeld: Hij schaamt zich omdat hij een wind heeft gelaten.

1.4

bijvoorbeeld: schreeuwen, huilen, boos gezicht

1.5

eigen dialoog

extra opdracht Taalleesboek 2, bladzijde 114 en 115

extra 2.1

bijvoorbeeld: Mijn vader is heel boos op mij en ik ben ook boos op hem.

extra 2.2

bijvoorbeeld: De ik-persoon heeft een steen tegen een raam gegooid, omdat de groep het wilde.

extra 2.3

Ja. In het eerste couplet staat: Ik had het ook niet moeten doen.

extra 2.4

r. 5-8: Maar ja, de anderen zeiden... En je moest eens weten hoe!

r. 11-12: Dat je in een groep met anderen dingen doet die je anders laat.

extraplus 3

eigen tekst

Lesinhoud

- De leerlingen schrijven woorden en woorddelen die met **sch(r)** beginnen.
- De leerlingen schrijven meerlettergrepige woorden met een **/u/- klank** (be-, ge-, ver-, -el, -em, en, -er).

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 5, bladzijde 26 en 27

Vorbereiding

- U kunt woordkaartjes maken voor het spel dat in de lesafsluiting wordt gespeeld.

Start**10**

U zegt:

“We gaan steeds vaker zien dat we bij het schrijven van één woord op verschillende dingen moeten letten. De woorden worden langer en wat moeilijker. Vandaag gaan we oefenen met woorden of woorddelen en met een /sg/-klank en woorden of woorddelen die eindigen op een /t/-klank. In het tweede deel van de les komen daar ook nog woorden met een /u/-klank bij, zoals geheim, verhaal, bedoelen, sleutel en bliksem.”

Kern – Instructie 1**20**

U schrijft de volgende woorden op het bord:

scherven vriendschap

U vraagt welke klank in beide woorden voorkomt (/sg/). U herinnert de leerlingen aan de regel die hierbij hoort. (Als je aan het begin van een woord /sg/ hoort, schrijf je altijd *sch*.) U legt uit dat dit ook voor een woorddeel geldt, zoals in *vriendschap*. Verder vraagt u waar je nog meer op moet letten als je de woorden *scherven* en *vriendschap* schrijft. U laat de leerlingen de regels hierbij verwoorden.

Bij *scherven* gaat het om de eerder geleerde regel:

- Als je een woord dat eindigt op een *f* langer maakt, verandert de *f* vaak in een *v*.

Bij *vriendschap* hoor je aan het eind van het eerste woorddeel (*viend*) een *t*, maar je schrijft een *d*. Hier hoort de verlengingsregel bij:

- Als de eindklank van een woord een /t/ is, maak je het woord langer. Als je dan een /d/ hoort, is de eindletter van het woord ook een *d*.

U bedekt de woorden *scherven* en *vriendschap* op het bord en de leerlingen schrijven deze op in hun schrift. Daarna volgt controle. Op dezelfde wijze

behandelt u onderstaande woordparen. U wijst zelf steeds op de ‘sch’ en u bespreekt per woord nog één andere moeilijkheid. De leerlingen worden er zich zo bewust van dat ze binnen één woord meerdere regels moeten toepassen.

afscheid

schouderblad

landschap

schriftje

boodschap

geschied

handschoenen

misschien

Vervolgens geeft u een woorddictee. U leest steeds een zin voor waarin een woord met *sch* voorkomt. De leerlingen schrijven dit woord op. Hierna schrijft u het betreffende woord op het bord en kijken de leerlingen of ze het goed hebben geschreven. Bij het nakijken kunnen ook andere geleerde regels ter sprake komen. Zo nodig volgt onmiddellijke correctie.

U gebruikt de volgende zinnen:

- Maureen zoekt haar **geschiedenisboek**.
- De onderzoeker vond **potscherven** in de grond.
- Het **landschap** ziet er prachtig uit.
- Willem gaf oma een dikke **afscheidskus**.
- Haime kan zijn **rekenschriftje** niet vinden.
- We gaan volgend jaar **misschien** naar Zwitserland.
- De **onschuldige** man werd gelukkig vrijgesproken.
- Moeder zoekt haar nieuwe **boodschappentas**.
- Wie is er lid van een vereniging voor **natuurbescherming**?

De leerlingen nemen bladzijde 26 van het Werkboek voor zich. U bespreekt oefening 1 met hen en laat deze zelfstandig maken.

Kern – Instructie 2	10

U komt terug op twee woorden uit het woordendictee: *geschiedenisboek* en *natuurbescherming*. U wijst ze aan op het bord en u vertelt dat de /sg/-klank en de /t/-klank aan het eind van een woord zijn besproken, maar dat deze woorden nog iets hebben waar je op moet letten. Je hoort namelijk een /u/, terwijl je een *e* moet schrijven: *geschiedenisboek* en *natuurbescherming*.

U laat nog een aantal woorden met een /u/-klank bedenken (tafel, gewond, gevaarlijk, bedanken, sleutel, enzovoort). U wijst hen ook op de woorden *terug* en *geluk*, die beide twee keer een /u/-klank hebben, maar met *e* en *u* worden geschreven.

U kunt daarbij vertellen dat het deel van het woord waar de nadruk op ligt, met een *u* wordt geschreven: *gelúk*, *terúg*. De leerlingen maken vervolgens oefening 2 op bladzijde 27 van het Werkboek.

Afsluiting**5**

U schrijft de onderstaande woorden apart op een kaartje en laat een van deze zien aan een leerling. Die tekent vervolgens een rebus op het bord. De klas moet raden om welk woord het gaat.

handbal
straatsteen

hoofdstraat
kastdeur

Als het woord geraden is, schrijft diegene het woord op het bord en laat deze tegelijkertijd de bijbehorende spellingsregel verwoorden.

Antwoorden

Werkboek 5, bladzijde 26 en 27

1**sch**

afscheid
boodschap
onschuldig
handschoenen
misschien

schr

schreeuwde
schroothoop
schrikkeljaar
taalschriftje
schrikdraad

2

1 be-	beleefd	beschuiten	bedroefd	
2 ge-	gebouwd	gewond	gebied	gegiechel
3 ver-	verlossing	verliefd	verkopen	
4 -el	tafel	gegiechel	huppel	druppel
5 -er	tijger	meester	dochter	
6 -en	verkopen	manden	beschuiten	

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **afkeurend, bits, kattig, kwetsen, beoordelen** en **het uiterlijk**.
- De leerlingen schrijven een logisch vervolg op een verhaal.

Materiaal

Klassikaal

- Woordspoor 4 en Woordcluster 5

Individueel

- Werkboek 5, bladzijde 22 t/m 25
- Taalleesboek 2, bladzijde 119
- Taalschrift

Extra opdracht

- Taalleesboek 2, bladzijde 119 t/m 121 opdracht 2 t/m 4

Betekenis van de woorden

afkeurend:	Als je afkeurend kijkt ben je het er niet mee eens. Je vindt het niet goed. Het tegenovergestelde is goedkeurend.
bits:	Als je iets bits zegt, zeg je het onvriendelijk en kortaf.
kattig:	Iemand die kattig is snauwt en is onaardig.
kwetsen:	Kwetsen betekent akelige dingen zeggen of doen, waardoor een ander zich beledigd voelt of verdrietig wordt.
beoordelen:	Beoordelen betekent je mening over iets geven. Als je een boek beoordeelt, zeg je of je het leuk of niet leuk vindt.
het uiterlijk:	Je uiterlijk is hoe je eruitziet.

Start**5**

U laat het plaatje zien bij het Woordweb 5, Woordcluster 5. Laat de leerlingen vertellen hoe de kinderen op het plaatje eruitzien.

Kern – Instructie 1**15**

U zegt:

“Jullie hebben net verteld hoe de kinderen eruitzien. Je kunt dat ook anders zeggen: jullie hebben net iets over **het uiterlijk** van de kinderen verteld. Het woord **uiterlijk** gebruik je dus om te zeggen hoe iemand eruitziet. Als je iemand gaat pesten om zijn **uiterlijk** dan kun je iemand **kwetsen**. Je doet dan iemand pijn. **Kwetsen** is vervelende dingen zeggen of doen waardoor de ander zich beledigd of verdrietig voelt. Je kunt iemand met rood haar bijvoorbeeld **kwetsen** door vuurtoren te zeggen. Natuurlijk zal hij/zij zich niet lekker voelen en voelt zich **gekwetst** en zal ook veel pijn voelen.

Dan **beoordeel** je hem of haar op het **uiterlijk**. **Beoordelen** betekent goedkeuren of afkeuren. Je zegt bij **beoordelen** of je iemand of iets goed of fout vindt, leuk of niet leuk vindt, enzovoort. Als je iemand op zijn **uiterlijk beoordeelt**, **kwets** je die persoon, want aan je **uiterlijk** kun je niks doen. Daar wordt je mee geboren. Je kunt natuurlijk wel iets aan je **uiterlijk** doen door je kleding te veranderen, maar aan de kleur van je haren of huid, de grootte van je oren of neus kun je niks doen. Een ander voorbeeld van **beoordelen** is met kledingmerk en ook schoenen, zelfs juwelen. Degenen die zulke kledingmerken dragen of andere dure dingen hebben vaak een beoordeling op anderen die simpeler zijn.”

U bespreekt de ervaringen door te vragen:

- “Ben jij wel eens **gekwetst**? Wat werd er gezegd?”
- Heb jij wel eens iemand **gekwetst**? Wat zei je of deed je toen?”

U kunt een mindmap op het bord maken of een woordkast en zo een lijst maken van de gevoelens bij **gekwetst** worden. Als het gevoelig ligt in de klas kunt u het wellicht beter indirect bespreken door te vragen:

- “Weet jij waardoor jouw broer/zus/vriend/vriendin zich **gekwetst** voelt?”
- Heeft hij/zij wel eens iemand **gekwetst**?”

U schrijft de gevoelens die ter sprake komen rondom **kwetsen**, **beoordelen** en **uiterlijk** op gele plakbriefjes en voeg ze bij het Woordweb.

U neemt opdracht 1 t/m 4.2 op bladzijde 29 t/m 32 van het Werkboek door. De leerlingen maken deze opdrachten zelfstandig.

U herhaalt de vorige Woordwebben samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2	20

Vervolgens spreekt u met twee meisjes af dat ze zich straks een beetje **kattig** moeten gedragen. U laat de meisjes spelen en als de situatie duidelijk is, speelt u overdreven afkeuring van hun gedrag uit. **Bits** zegt u dat ze moeten ophouden. U zegt:

“Jullie hebben net ... en ... zien spelen. Ze deden **kattig** tegen elkaar. Je zag dat ze onaardig tegen elkaar deden en op een vervelende toon tegen elkaar praatten. Vervolgens zag je aan mijn manier van

kijken dat ik het helemaal niet goed vond zoals ze met elkaar omgingen. Ik keek **afkeurend**. **Afkeurend** betekent dus dat je het niet eens bent met wat er gebeurt en dat laat je zien door **afkeurend** te kijken. Toen zei ik dat ze ermee op moesten houden. Als je dat heel onvriendelijk en kortaf zegt dan klinkt het **bits**. Meestal zeg je iets **bits** als je boos begint te worden, als je geen geduld meer hebt of als je al vaker gepest bent met iets.”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb Woordspoor 4. Nadat u de woorden hebt uitgelegd gaat u een kort gesprek aan met de leerlingen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden klinken.

Richt uw vragen vooral op de leerlingen die niet geneigd zijn een beurt te vragen. U kunt de volgende vragen stellen:

“Wie van jullie is wel eens **kattig** geweest? Wat deed je dan?

Waarom gedroeg je je **kattig**? Welk woord zit in **kattig**? (kat)

“Dus **kattig** is net doen als een kat. Hoe doen katten wanneer ze boos zijn of als bijvoorbeeld een hond hem lastig valt?” (Onder andere gaan ze blazen.)

“Vooral meisjes doen soms **kattig**.”

Laat een aantal leerlingen voordoen hoe ze **afkeurend** kijken. Laat ze flink overdrijven en uitlatingen als tss, t-t-t-, ohhoh gebruiken en eindigen met een **bitse** opmerking.

U neemt vervolgens bladzijde 119 van het Taalleesboek en leest de tekst bij opdracht 1 voor. Daarna geeft u leesbeurten. U bespreekt de inhoud van de tekst en u zegt:

“Jullie gaan de afloop van dit verhaal over ruzie schrijven en tekenen.”

U bespreekt kort de opdracht. U benadrukt dat de leerlingen de informatie zoals namen en locatie moeten verwerken in hun verhaal en dat het vervolg bij de gegeven aanzet past. Vervolgens maken de leerlingen de opdracht zelfstandig.

Extra opdracht: -

Taalleesboek, bladzijde 119 t/m 121 opdracht 2 t/m 4.

Afsluiting	5

U kunt enkele onlogische gevolgen door de leerlingen laten corrigeren. Vergelijk de manieren waarop de ruzie wordt opgelost door de volgende vragen te stellen:

“Welke vind je goed? Welke herken je heel goed?”

U houdt een kort gesprek hierover.

Antwoorden

Werkboek 5, bladzijde 29 t/m 32

1

De goede zinnen zijn: 2, 4, 5 en 6

2

meerdere antwoorden mogelijk

voorbeelden:

1 Ik vind het een spannend/leuk/saai boek.

Het boek heeft een mooie kaft.

Ik vind het boek te lang. (beoordeling)

2 Je bent lelijk, dom, etc. (kwetsend)

3

meerdere mogelijkheden

Let op of de tekening klopt met de omschrijving, of alle elementen van de omschrijving verwerkt zijn in de tekening.

4.1

Let op of bij de beschrijving verschillende elementen van het plaatje naar voren komen.

4.2

Het antwoord is afhankelijk van de ervaring van de leerling.

Taalleesboek 2, bladzijde 119 t/m 121

1

eigen verhaal in overeenstemming met de aangeboden tekst

extra opdracht Taalleesboek 2, bladzijde 19 t/m 121

extra 2

1 De oorzaak is dat de ouders van Heleen weer eens ruzie hadden.

2 eigen verhaalvervolg en titel, passend bij de verstrekte gegevens

extra 3

eigen verhaalvervolg in overeenstemming met de aangeboden tekst

extra 4

eigen vervolgtekeningen en teksten

Lesinhoud

- De leerlingen analyseren verschillende aspecten van schelden en scheldwoorden.
- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **iemand waarderen, je gewaardeerd voelen, iemand erkentelijk zijn, je erkend voelen, iemand prijzen en je geprezen voelen.**

Materiaal

Klassikaal

- Woordcluster 5 (Th. 6, gr. 8)

Individueel

- Taalleesboek bladzijde 115 t/m 117
- Taalschrift
- Werkboek 5, bladzijde 33 t/m 36

Extra oefening

- Taalleesboek 2, bladzijde 118 opdracht 3 t/m 5

Betekenis van de woorden:

iemand waarderen:	Als je iemand waardeert, vind je dat hij goede dingen doet.
je gewaardeerd voelen:	Je voelt je gewaardeerd als iemand laat merken dat hij jou goed vindt. Je voelt dan dat je iets voor hem betekent.
iemand erkentelijk zijn:	Als je iemand erkentelijk bent, ben je hem dankbaar.
je erkend voelen:	Je erkend voelen is hetzelfde als je gewaardeerd voelen. Dus dat je iets betekent voor de ander.
iemand prijzen:	Iemand prijzen is zeggen dat hij heel goed is.
je geprezen voelen:	Je voelt je geprezen als iemand zegt dat je heel goed bent.

Start**5**

U zegt:

“Waar ruzie is wordt vaak gescholden. Waarom wordt dat gedaan? Wat wordt er zoal gezegd? Hoe voelt de ander zich dan? Hoe zou het anders kunnen? We gaan eens kijken naar scheldwoorden die te maken hebben met het uiterlijk van mensen.”

U schrijft die scheldwoorden op het bord. Vervolgens herhaalt u even Taalbeschouwing 1 van les 3 op bladzijde 97 van het Taalleesboek.

Kern – Instructie 1**20**

Daarna bekijkt u het plaatje op bladzijde 115 van het Taalleesboek samen met de leerlingen en u bespreekt het met de leerlingen. Vervolgens leest u de tekst op bladzijde 115 van het Taalleesboek voor. Daarna geeft u leesbeurten en neemt u de vragen gezamenlijk door. Het gaat erom dat de leerlingen inzien dat Tamara zich gekwetst voelt door wat Ron zegt. Ron heeft ook de bedoeling om te kwetsen, want hij zegt het pesterig en niet op een grappige manier. Uit de

houding van juf blijkt dat zij het ook niet kan waarderen. Ook al zegt ze er niets van. Tamara zegt bits (onvriendelijk, op kattige toon): “Wat je zegt ben je zelf.” U vraagt:

“Klopt dat wel? Is Ron (ook) zo traag en futloos?” (nee)

“Waarom zegt ze het dan?” (Ze weet zo gauw niets anders. Ze kaatst de belediging terug.)

“Ron was kwaad dat Tamara zo laat klaar was. Hij moest even stoom afblazen. Maar had hij dat ook op een wat vriendelijker manier kunnen doen? Wat had hij ook kunnen zeggen zodat Tamara zich niet beledigd had gevoeld?”

Vervolgens leest u samen met de leerlingen de inleidende tekst bij opdracht 2.1 op bladzijde 116 van het Taalleesboek. Hierna voert u een gesprek over schelden en iemand op zijn uiterlijk beoordelen. U kunt hierbij gebruikmaken van de onderstaande vragen:

- Wie zegt het? Waarom? Waar komt dat gevoel vandaan? Waar denkt de persoon die scheldt aan? Zou je het zelf doen?
- Hoe zal de persoon die gekwetst wordt zich voelen? Wat kan hij daar aan doen? Hoe zou jij jezelf voelen?
- Wat zou jij doen als je zoiets zag of hoorde gebeuren? Alleen maar afkeuren helpt meestal niet. Je verplaatsen in een ander is veel beter.
- Ben jij wel eens uitgescholden?
- Werd je op je uiterlijk beoordeeld?
- Wat zeiden ze dan?
- Wat vond je ervan?
- Wat deed jij toen? Heb jij wel eens iemand uitgescholden?
- Wat zie je toen?
- Waarom deed je dat?
- Hoe vond die ander dat?
- Wat deed die ander toen? Had je het ook anders kunnen zeggen zonder te schelden of kattig te zijn, zodat die ander zich niet gekwetst gevoeld had?

U herhaalt een aantal voorbeelden van voorvallen die de leerlingen hebben genoemd om de clusterwoorden nog eens aan bod te laten komen. Daarna leest u samen met de leerlingen het gedicht ‘De eindeloze scheldpartij’ van opdracht 2 en u neemt de vragen bij opdracht 2.2 samen door met de leerlingen.

Vervolgens maken de leerlingen de opdrachten op bladzijde 115 tot en met 117 van het Taalleesboek zelfstandig. U biedt hulp waar nodig.

Extra opdracht

Taalleesboek, bladzijde 118 opdracht 3 t/m 5.

Kern – Instructie 2

15

Daarna zegt u:

“Na al die scheldpartijen wil ik even iets kwijt. Ik vind dat jullie de afgelopen maanden heel goed hebben gewerkt. Jullie hebben ook heel goed meegewerkt aan een goede sfeer in de klas en dat vind ik heel fijn. Op deze manier heb ik er alle vertrouwen in dat jullie het als vijfdeklassers helemaal gaan maken. Ga zo door!”

U vervolgt:

“Ik wilde jullie even laten blijken dat ik **jullie waardeer**. Als je iemand **waardeert**, vind je dat iemand goede dingen doet. Ik **waardeer** jullie en ik wil daarmee dus zeggen dat ik vind dat jullie goede dingen hebben gedaan. Daardoor betekenen jullie veel voor mij en voor elkaar. Want dankzij de inzet van jullie allemaal is het gezellig in de klas. Daarom ben ik **jullie erkentelijk**. Ik ben jullie dankbaar voor jullie inzet. Zo, dat wilde ik even kwijt. Ik vond het echt belangrijk om **jullie** even te **prijzen**. Als je iemand **prijst**, zeg je dat iemand heel goed is. Ik hoop dat jullie je nu **gewaardeerd**, **erkend** en **geprezen** voelen. Je voelt je **gewaardeerd** als iemand laat merken dat hij jou goed vindt. Je voelt dan dat je iets voor hem betekent. **Je erkend voelen** is eigenlijk hetzelfde als **je gewaardeerd voelen**. Je voelt je **geprezen** als iemand zegt dat je heel goed bent. Nu moeten jullie zorgen dat je zo goed blijft. Dat je het waard bent **geprezen** te worden. Want het is leuk en een lekker gevoel om je **erkend** en **gewaardeerd** te voelen.”

U toont Woordweb 5 en bespreekt de nieuwe woorden. U stelt de volgende vragen:

- Doe jij wel eens iets voor iemand anders? **Waardeert** diegene jou daarvoor? Waaruit blijkt dat? Doet iemand wel iets voor jou? (Denk ook aan de gewone dingen zoals: eten koken, je kleren wassen ...) **Waardeer** jij diegene daarvoor? Waaruit blijkt dat?
- Sommige kinderen vinden het heel vanzelfsprekend dat ze van alles krijgen, zoals iedere dag een lekkere gezonde maaltijd, zakgeld, lid worden van een sportclub, enzovoort. Andere kinderen zijn daar juist bewust dankbaar voor en ze zeggen dat ook. Hoe zit het nou met jou? Is het jouw gewoonte om “dank je wel” te zeggen als je iets krijgt?

- Als jij vindt dat je iets goed doet, wil je graag **geprezen** worden. Iedereen vindt een schouderklopje prettig. Toch? Noem iets wat jij goed gedaan hebt en waarvoor je graag zou worden **geprezen**. Is dat ook gebeurd en door wie ben je **geprezen**?

U herhaalt de nieuwe woorden. Daarna neemt u de opdrachten 1 t/m 3 op bladzijde 34 t/m 36 van het Werkboek door. De leerlingen maken deze opdrachten vervolgens zelfstandig.

U herhaalt de vorige Woordwebben samen met de leerlingen.

Afsluiting	5

Als slot vraagt u de leerlingen naar hun mening over schelden en laat u die beargumenteren, o.a. wat voor schade schelden kan aanbrengen en hoe schelden te voorkomen of te stoppen. En daartegenover hun mening over **gewaardeerd** en **geprezen** worden.

Didactische tip:

U dient er rekening mee te houden dat ook racistische en discriminerende opmerkingen als voorbeelden van schelden genoemd kunnen worden. U kunt daar nader op ingaan waarbij u verschillende perspectieven laat ontdekken.

Antwoorden

Taalleesboek 2, bladzijde 115 t/m 118

1

- 1 Ron noemt Tamara sloompie – poompie.
- 2 Hij zegt dat omdat Tamara zo laat klaar is.
- 3 d langzaam
- 4 b Hij kwetst Tamara.
- 5 Tamara vindt het niet leuk.
- 6 Juf vindt het ook niet leuk.

2.1 en 2.2

(als je rood haar hebt) – (vuurtoren)

als je een zwarte huid hebt – eigen voorbeeld

als je een witte/blanke huid hebt – kaaskop, bleekscheet

als je een bril hebt – eigen voorbeeld

als je een moedervlek hebt – eigen voorbeeld

als je sproeten hebt – eigen voorbeeld

extra opdracht Taalleesboek 2, bladzijde 118

extra 3

bijvoorbeeld:

- 1 *(Je moet goed uitkijken.)*
- 2 *Je mag er niet aankomen.*
- 3 *Wil je het me vertellen?*
- 4 *Wil je ophouden met fluiten? Ik heb er last van.*
- 5 *Je vergist je.*
- 6 *Wat een slordige boel. Ga meteen alles opruimen.*

extra 4

Schelden doet geen zeer.

extra 5

eigen mening met argument

opmerking: de volledige uitdrukking is: schelden doet geen zeer, slaan zoveel te meer

Werkboek 5, bladzijde 34 t/m 36

1

persoonlijke antwoorden

2

a iemand prijzen

b iemand waarderen

c iemand erkentelijk zijn

3

a iemand erkentelijk zijn

d iemand waarderen

b je gewaardeerd voelen

e je erkend voelen

c je geprezen voelen

f iemand prijzen

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het ontdekken dat je de betekenis van moeilijke woorden uit de tekst kunt halen door terug of verder te lezen. (Dit is geen woordenschat ontwikkeling!)

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek bladzijde 127 en 128
- Taalschrift

Extra oefening

- Taalleesboek 2, bladzijde 128 en 129 opdracht 2 en 3

Start**5**

U vraagt aan de leerlingen wat je moet doen als je in een tekst een woord tegenkomt dat je niet kent. U noteert een aantal oplossingen op het bord:

- **in de tekst de betekenis zoeken (terug- of vooruitlezen);**
- **het een ander vragen;**
- **het woordenboek gebruiken.**

U zegt:

“Jullie gaan een tekst lezen waarin moeilijke woorden op een andere plaats in de tekst worden uitgelegd. We hebben dit soort opdrachten al vaker gedaan. Daarom moet je vandaag alleen werken want ik wil weten of iedereen het nu kan.”

Kern – Instructie**35**

U zegt tegen de leerlingen dat ze ook in deze les leren hoe ze zelf achter de betekenis van moeilijke woorden kunnen komen door slim te lezen. Meestal staat de betekenis verderop in de tekst. Maar soms moet je teruglezen. De leerlingen pakken bladzijde 127 van het Taalleesboek voor zich. U leest het begin van het verhaal ‘Ruzie in de pauze’ voor. U stopt zodra uit de tekst duidelijk wordt wat de betekenis van het eerste blauwgedrukte woord is. U vraagt aan de leerlingen waar ze in de tekst de betekenis van het blauwgedrukte woord gevonden hebben. U bespreekt wat de leerlingen in hun Taalschrift moeten opschrijven. De leerlingen gaan vervolgens zelfstandig aan het werk.

Extra opdracht

Taalleesboek, bladzijde 128 en 129 opdracht 2 en 3.

Afsluiting**5**

U bespreekt een paar antwoorden met de leerlingen en vraagt naar mogelijke moeilijkheden die de leerlingen eventueel tegengekomen zijn.

Didactische tip:

Opdracht 1 dient door u te worden beoordeeld. Om een zuivere beoordeling mogelijk te maken moeten de leerlingen de genoemde opdracht zonder enige hulp van anderen te maken. U kijkt die zelf na. U noteert de namen van de leerlingen die meer dan 3 fouten hadden en dus de 80%-beheersingsnorm niet gehaald hebben. Met deze leerlingen kunt u opdracht 1 later nog eens doornemen. In Thema 10, 11 en 12 worden de strategieën verder lezen en teruglezen opnieuw aangeboden.

U legt uit wat een lei is: een klein bordje of schrijfplank waar vroeger de schoolkinderen op schreven, want er was geen schrift. Dus *met een schone lei beginnen* betekent gewoon op een schone lei weer beginnen.

Antwoorden

Taalleesboek 2, bladzijde 127 t/m 129

1

onenigheid – verschil van mening; ruzie
agressief – klaar staan om te gaan vechten
volstrekt overbodig – helemaal niet nodig
erop terugkomen – erover napraten
me ergeren – vervelend vinden; er boos over zijn
het beu zijn – er genoeg van hebben
aangenaam – prettig
zelden – bijna nooit
verontschuldigen aanbieden – sorry zeggen
gelden – je moet je eraan houden
op de vuist gaan – vechten
excuses aanbieden – verontschuldigen aanbieden; sorry zeggen
schoon schip maken – de narigheid oplossen
met een schone lei beginnen – weer opnieuw beginnen
een genoeg – een plezier
instemmend – het ermee eens zijn

2

1 *misverstand* 4 *voel ik me beledigd*
 2 *voorval* 5 *bijleggen*
 3 *de aanleiding*

3

vijf eigen zinnen met woorden uit 'Ruzie in de pauze'

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het toepassen van de trappen van vergelijking (zowel regelmatige als onregelmatige vormen).
- De leerlingen oefenen het toepassen van als en dan in vergelijkingen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek bladzijde 130 t/m 132
- Taalschrift

Extra oefening

- Taalleesboek 2, bladzijde 133 opdracht 4 t/m 6

Start**5**

U zegt:

“In deze les gaan we vergelijkingen maken zoals Stefan is groot, zijn moeder is groter maar zijn vader is het grootst. De meeste vergelijkingen kennen jullie. Daarover gaan de opdrachten in het Taalleesboek. De moeilijke vergelijkingen doen we daarna samen.”

U vraagt nog een paar voorbeelden te geven zoals genoemd voorbeeld met andere vergelijkingen. Bijvoorbeeld: klein-kleiner-het kleinst; dik-dikker-het dikst; mager-magerder-het magerst; bruin-bruiner-het bruinst; dun-dunner-het dunst.

Kern – Instructie**35**

U neemt de opdrachten 1, 2 en 3 op bladzijde 130 en 131 samen door met de leerlingen. Vervolgens schijft u de volgende woorden op het bord en onderstreept u de uitgangen in de vergrotende en overtreffende trap:

kalm – kalmer – het kalmst

U schrijft de woorden van de opdrachten op het bord om te illustreren en u zegt:

“Bijna alle woorden die we in de opdrachten zijn tegengekomen gingen op deze manier. Alleen bij de woorden met een -r op het eind, zoals zwaar, kwam er in het tweede rijtje nog een -d bij.”

U vervolgt:

“Maar er zijn ook woorden waarbij het heel anders gaat.”

U schrijft de volgende voorbeelden op het bord:

goed – beter – het best
veel – meer – het meest
weinig – minder – het minst

U neemt vervolgens opdracht 3 op bladzijde 132 samen door met de leerlingen. Vervolgens maken de leerlingen de opdrachten op bladzijde 130 tot en met 132 van het Taalleesboek zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

Extra opdracht

Taalleesboek, bladzijde 133 opdracht 4 t/m 6.

Afsluiting	5

U bespreekt de antwoorden met de leerlingen en vraagt naar mogelijke moeilijkheden die ze eventueel tegengekomen zijn.

Antwoorden	

Taalleesboek 2, bladzijde 130 t/m 133

1.1

(kort – korter – het kortst)

kalm – kalmer – het kalmst

lang – langer – het langst

zacht – zachter – het zachtst

groot – groter – het grootst

dreigend – dreigender – het dreigendst

kattig – kattiger – het kattigst

1.2

In rij 2 komt steeds -er achter de woorden uit rij 1.

In rij 3 komt steeds -st achter de woorden uit rij 1.

2.1

2 In rij 2 komt er bij zwaar -der achter.

2.2

zwaar – zwaarder – het zwaarst

duur – duurder – het duurst

ver – verder – het verst

stoer – stoerder – het stoerst

raar – raarder – het raarst

gaar – gaarder – het gaarst

2.3

Dat komt omdat alle woorden in rij 1 eindigen op een -r.

3

1 zo rood als

4 zo woest als

2 rustiger dan

5 slimmer dan

3 niet zo rustig als

4

1 groter

4 best

2 liever

5 beter

3 gekkere

5

(duidelijk – duidelijker – het duidelijkst)
uitdagend – uitdagender – het uitdagendst
woedend – woedender – het woedendst

gewoon – gewoner – het gewoonst
wijd – wijder – het wijdst

6

zelfbedachte zinnen met '(zo/even) hard als', 'harder dan', '(zo/even) schoon als' en 'schoner dan'

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met **ch(t)/g(t)**.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met een **/u/-klank** (be, ge, ver, el, em, en, er).
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden en woorddelen die met **sch(r)** beginnen.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden en woorddelen die eindigen op **d** of **t**.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met een open of een gesloten lettergreep.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 5, bladzijde 37 t/m 40
- Spellinghulp klas 5

Voorbereiding

- kaartjes maken met woorden voor het uitbeeldspel dat als afsluiting van de les wordt gespeeld

Start**5**

U vertelt de klas dat u de les begint met het voorlezen van een zin. U vraagt hen goed te luisteren. U zorgt ervoor dat de klanken goed uitgesproken worden (met name de lange en korte klanken). Nadat u de zin voor de tweede keer hebt voorgelezen, schrijven de leerlingen de zin in hun schrift. U leest de volgende zin voor:

“Op de bodem van de Noordzee liggen acht gezonken schepen van vroeger.”

Wanneer alle leerlingen de zin hebben opgeschreven, schrijft u de zin op het bord. De leerlingen controleren of ze de zin goed hebben geschreven.

Kern – Instructie 1**20**

U vraagt de leerlingen of ze de zin goed hebben geschreven. Als iemand aangeeft dat hij of zij een fout had, laat u deze leerling verwoorden waarom hij denkt dat het fout ging en hoe het zou moeten zijn.

Aan de hand van de zin bespreekt u de bijbehorende regels nog een keer. Terwijl u dit doet, wijst u het woord aan dat betrekking heeft op de regel:

- Hoor je een lange klank aan het eind van een klankgroep, dan schrijf je maar één klinker (/boo/dum/);

- Als je in de laatste klankgroep van een woord /um/, /ur/, /ul/, /un/hoort, dan schrijf je een *e* (*bodem, vroeger, sleutel, horen*);
- Als de eindklank van een woord of woorddeel /t/ is, maak je het woord langer (/noort/zee/ -> *noorden*). Als je dan een /d/ hoort, is de eindletter van het woord ook een *d*.
- Hoor je een korte klank aan het eind van een klankgroep, dan schrijf je twee medeklinkers (*liggen, potten, katten*);
- Hoor je een /gt/ na een korte klank, dan schrijf je *cht*, behalve bij *ligt, legt, zegt, vlagt*.
- Hoor je in een woord /ge/, /be/, /ver/, dan schrijf je *ge, be, ver*.
- Hoor je /ngk/, dan schrijf je *nk*;
- Hoor je een *g* na een *s*, dus /sg/, dan schrijf je altijd *sch*;
- Hoor je een /g/ na een lange of tweeteekenklank, dan schrijf je die meestal met *g*. Uitzonderingen zijn *juichen, giechelen, goochelaar*

De leerlingen maken opdracht 1 en 2 in hun Werkboek. Bij opdracht 1 kunt u de eerste vijf woorden gezamenlijk maken en de leerlingen erop wijzen dat ze in eerdere oefeningen woorden kunnen zoeken.

Waar nodig, biedt u hulp en na afloop kijkt u de opdrachten gezamenlijk na.

Extra opdracht

De leerlingen maken opdracht 3 tot en met 5.

Kern – Instructie 2	15

U schrijft op het bord:

De hond speelt met een krant.

U onderstreept de woorden *hond, speelt* en *krant*.

U zegt:

“Deze drie woorden eindigen allemaal op de klank /t/. Toch schrijven we *hond* met een *d* en de andere twee woorden met een *t*. Wie kan me vertellen waarom je *hond* met een *d* schrijft?”
(Als de eindklank van een woord een /t/ is, maak je het woord langer. Als je dan een /d/ hoort, is de eindletter van het woord ook een *d*.)

“En hoe zit het dan met de woorden *speelt* en *krant*? Om daar een antwoord op te geven, kun je de Persoonsvorm-kaart gebruiken. Deze hangt in de klas, maar zit ook achter in jullie Spellinghulp. Pak die er maar bij.”

Nadat alle leerlingen de Persoonsvorm-kaart voor zich hebben, leest u gezamenlijk wat erop staat. U legt uit dat ze dus bij een woord dat eindigt op een /t/-klank, eerst moeten weten of het een persoonsvorm is of niet. Hoe weten we of een woord een persoonsvorm is? (Het moet een werkwoord zijn. Verder verandert de persoonsvorm wanneer de tijd wordt veranderd of wanneer enkelvoud meervoud wordt en andersom.)

U bepaalt aan de hand van de Persoonsvorm-kaart hoe de woorden *speelt* en *krant* geschreven moeten worden.

- Is *speelt* een werkwoord? Ja
- Verandert het als we de zin van tijd veranderen? Ja, *De hond speelde met een krant*. Het is dus een persoonsvorm.
- *Speelt* is een persoonsvorm, deze mag je niet langer maken, je schrijft een *t* als je een /t/ hoort. (behalve bij *had*, *deed* en *stond*).
- Is *krant* een werkwoord? Nee
- Het is geen werkwoord, dus ook geen persoonsvorm. Je maakt het woord langer, *kranten*: je hoort een /t/, dus schrijf je een *t*.

U maakt samen met de leerlingen opdracht 6.1, 6.2 en 6.3 in het Werkboek. Laat de leerlingen de stappen van de Persoonsvorm-kaart bij opdracht 6.3 toepassen.

Afsluiting	5

U sluit de les af met een spel. U laat een leerling een kaartje zien met een woord. Dit woord moet hij of zij uitbeelden. U kunt daarvoor van tevoren kaartjes maken, of u schrijft ze ter plekke voor hen op.

De klas of een individuele leerling mag vervolgens raden welk woord is uitgebeeld. U wijst iemand aan die het op het bord schrijft.

De woorden die uitgebeeld kunnen worden, zijn:

- <i>hinkelen</i>	- <i>sleutel</i>
- <i>kikker</i>	- <i>handschoen</i>
- <i>schilderij</i>	- <i>lachen</i>

Ook hier kunt u de leerlingen de bijbehorende regels nog eens laten verwoorden.

Didactische tip:

Als u de spellingregels van dit thema in de klas hebt opgehangen, kunt u daar ook weer naar verwijzen.

Antwoorden

Werkboek 5, bladzijde 37 t/m 40

1

oge	ogen, vlogen, mogen	eg	legt
ooche	goochelaar	ech	echt, recht, specht
ache	lachen	igt	ligt
age	zagen	icht	licht, zicht, nicht
uige	zuigen, buigen	uche	kuchen
uiche	juichen	ugge	bruggen, muggen
iege	liegen	ag	lag, mag, vlag
ieche	giechelen	ach	lach, vacht

2

bad	had, vat, spat, mat
rond	vond, hond, mond, kont, stond
band	want, rand, kant, mand

extra opdracht Werkboek 5, bladzijde 38 en 39

extra 3

1 strandstoel	6 potlood
2 ondeugend	7 voetstap
3 verliefd	8 ochtendkrant
4 handdoek	9 ingewikkeld
5 postbode	10 wachtkamer

extra 4

1 De meisjes sluiten weer <u>vriendschap</u> met elkaar.	vriendschap
2 Bij het <u>afscheid</u> moest iedereen huilen.	afscheid
3 Wie is het meest <u>geschikt</u> om in het doel te staan?	geschikt
4 <u>Misschien</u> moeten we Cathy daarvoor nemen.	misschien
5 De grote olifanten <u>beschermen</u> het kleintje.	beschermen
6 Ik moet straks nog <u>boodschappen</u> doen.	boodschappen
7 De vaas viel in <u>scherven</u> op de grond.	scherven
8 Wij genieten van het mooie <u>landschap</u> .	landschap
9 Door het <u>geschreeuw</u> gingen alle dieren op de vlucht.	geschreeuw
10 Het <u>schriftje</u> ziet er slordig uit.	schriftje

extra 5

1 schelp	5 scherven
2 vinger	6 enkel
3 bank	7 ooievaar
4 varken	8 ketting

Wie doet mee met hinkelen?

6.1

- 1 De leerlingen kijken naar het bord.
- 2 De tekeningen hebben prachtige kleuren.
- 3 De juffen doen dat goed.

- 4 De scholen beginnen in augustus.
- 5 De vakanties gaan te snel voorbij.
- 6 Jullie hebben ook vakantie in december.
- 7 Weten we al precies wanneer?
- 8 Komen je grote zussen dan ook naar Aruba?

6.2

De zinnen bij opdracht 6.1 staan in het meervoud.

6.3

1 kijkt, 2 heeft, 3 doet, 4 begint, 5 gaat, 6 heeft, 7 weet, 8 komt

Lesinhoud

- Spelling
 - het schrijven van meerlettergrepige woorden sch(r), ge-, be-, ver-, -en, -er, -el, of -em, een open of een gesloten lettergreep, ch(t) of g(t), ng/nk en met d/t aan het eind van een klankgroep
- Stellen
 - een mening geven met argumenten
- Taalbeschouwing
 - de persoonsvorm aanwijzen in zinnen met één werkwoord en in zinnen met een werkwoordgroep met behulp van de tijdproef
- Leesbegrip
 - inferenties (conclusies) maken met betrekking tot gevoelens en motieven van personen
- Woordenschat
 - de woorden van de Wordclusters zowel passief als actief beheersen
 - de betekenisrelaties tussen de woorden van Wordclusters beheersen

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek bladzijde 110
- Toetsbladen 1 t/m 9

Start**5**

U zegt:

“Vandaag gaan we toetsen maken over de verschillende onderdelen die jullie gehad hebben tijdens dit thema. Als jullie het Toetsboekje hebben gekregen, mogen jullie niet met elkaar praten en ook niet op elkaars blaadje kijken. Als je klaar bent met de toets, moet je het werk nog eens goed nakijken en daarna mag je iets voor je zelf gaan doen. Bijvoorbeeld een boek lezen.”

Kern – Instructie 1**35****Spelling**

U begint het dictee met de tien zinnen. U vertelt de leerlingen dat ze goed moeten luisteren. U leest de eerste zin voor en geeft vervolgens een leerling de beurt om de zin na te zeggen. U vraagt een andere leerling of dat goed ging. U herhaalt de zin opnieuw.

Lesinhoud

- Spelling
 - het schrijven van meerlettergrepige woorden met sch(r), ge-, be-, ver-, -en, -er, -el, of -em, een open of een gesloten lettergreep, ch(t) of g(t) en met d/t aan het eind van een klankgroep
- Stellen
 - een mening geven met argumenten
- Taalbeschouwing
 - de persoonsvorm aanwijzen in zinnen met één werkwoord en in zinnen met een werkwoordgroep met behulp van de tijdproef
- Leesbegrip
 - inferenties maken met betrekking tot gevoelens en motieven van personen
- Verdieping
 - een aantal doelstellingen dat al bij de lessen Taalbeschouwing aan de orde is gekomen

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 5
 - herhaling bladzijde 41 t/m 49
 - verdieping bladzijde 50 t/m 56

Start**5**

U zegt:

“Wij gaan vandaag de onderdelen van de toets herhalen met de leerlingen die de verschillende onderdelen van de toets niet gehaald hebben. De leerlingen die het wel gehaald hebben gaan zelfstandig de herhalings- en verdiepingsoopdrachten maken.”

De leerlingen die de toets gehaald hebben gaan geheel zelfstandig aan het werk. Ze maken de herhalings- en verdiepingsoopdrachten.

Kern – Instructie**35****Spelling**- *Verdieping:*

De leerlingen die de diagnostische toets voldoende hebben gemaakt gaan zelfstandig aan het werk met de herhalings- en verdiepingsoefeningen.

Mocht een aantal leerlingen van deze groep toch nog fouten hebben gemaakt in één of twee woorden, dan kunt u dit specifieke spellingsprobleem nog even klassikaal bespreken.

- Herhaling:

U zegt:

“Jullie herinneren je wel dat we tijdens de spellinglessen veel regels hebben opgeschreven. Met de regels gaan we ook vandaag weer aan het werk. (U wijst naar de regels aan de wand, indien ze daar hangen.) Weten jullie nog waarom we zoveel regels hebben?” (omdat we langere woorden leren en er in één woord meer lastige spellingsproblemen kunnen zitten)

“Ik zal het laten zien met een woord: *hoofdgerecht*.”

U schrijft op het bord:

het hoofdgerecht

U vertelt dat *hoofdgerecht* één woord is, maar dat er verschillende delen in dit woord lastig zijn: /hooft/: je hoort een /t/, maar je schrijft een *d*. Vervolgens hoor je /gu/, maar je schrijft *ge* en tot slot hoor je /regt/, maar je schrijft *recht*.

U doet hetzelfde met:

vervelend

U laat een leerling het woord voorlezen (het klinkt als /vur/vee/lunt/) en vraagt de leerlingen welke problemen hij tegenkomt.

Wanneer de leerling er niet uitkomt, vraagt u medeleerlingen om hem te helpen en uiteindelijk herhaalt u de problemen:

“We horen /vur/, maar we schrijven *ver*, daarna horen we /vee/, een lange klank, dus dat betekent dat we maar één klinker schrijven. Tot slot horen we /lunt/, maar we schrijven een *e* in plaats van een *u* en om te weten of het een *d* of *t* aan het eind is, maken we het woord langer: *vervelende*, bijvoorbeeld: wat een vervelende man is dat! Vervelend is dus met een *d*.”

De leerlingen nemen het Werkboek voor zich en u bespreekt de herhalingsoefeningen. Neem vooral de afbeeldingen van oefening 5 even door, zodat de leerlingen weten wat het woord is dat bij het plaatje hoort.

Stellen

U zegt:

“Ik zag laatst een televisieprogramma waarin twee burens ruzie hadden.

De ene buurman beweerde dat hij last had van de bomen in de tuin van de andere buurman. Er lagen altijd bladeren in zijn tuin en ook had hij steeds minder zon.

Hij vroeg of zijn buurman niet een paar bomen kon omhakken. De buurman met de bomen vond dat maar onzin. Hij zei dat bomen gewoon bij de natuur horen.”

U vraagt:

“Wat vinden jullie van dit conflict? Zeg er ook bij waarom je dat vindt.”

U laat een paar leerlingen reageren en u zegt:

“Wat je ergens van vindt noemen we een mening en als je erbij zegt waarom je dat vindt heet dat een argument.”

De leerlingen maken de opdrachten 1 tot en met 7 zelfstandig en u biedt hulp waar nodig.

Taalbeschouwing

U schrijft op het bord:

Jordy greep Piet bij zijn arm.

U vraagt:

“Is dit een nu-zin of een vroeger-zin?” (een voeger-zin)

“Hoe noemen we dat ook wel?” (de verleden tijd)

“Hoe noemen we een nu-zin ook wel?” (de tegenwoordige tijd)

“Wie kan de zin in de tegenwoordige tijd oplezen? Welk woord is dan veranderd?” (greep is grijpt geworden)

“Hoe noemen we dat woord?” (persoonsvorm)

U schrijft op het bord:

We mogen anderen niet pesten.

U herhaalt de procedure. Daarna maken de leerlingen de opdrachten 8 tot en met 11 zelfstandig. U biedt hulp waar nodig.

Leesbegrip

U laat de leerlingen de volgende tekst van het bord lezen:

Samuels hart bonst als Onno op hem afloopt. Hij weet dat hij nu niet meer terug kan. Vlak voor hem blijft Onno staan. “Zeg dat nu nog eens als je durft”, zegt hij dreigend.

U vraagt:

“Hoe voelt Samuel zich?” (Hij is bang.)

Maar het staat niet in de tekst dat hij bang is. Hoe kun je dat dan toch weten?” (Zijn hart bonst.)

“Je kunt dus soms zien hoe iemand zich voelt zonder dat het echt in de tekst staat. Dat lees je eigenlijk *tussen de regels door*. (Het staat er niet in maar je kunt het eruit halen.)

“Waarom is Onno boos op Samuel?” (Samuel heeft hem uitgescholden of iets over hem gezegd.)

“Hoe weet je dat?” (Onno zegt: “Zeg dat nu nog eens.” Met andere woorden Samuel heeft al eerder iets over hem gezegd.)

Ook dat kun je dus tussen de regels door lezen.

Verdieping

De leerlingen werken geheel zelfstandig.

Afsluiting**5**

Na afloop houdt u een gesprek over de toets, hoe de leerlingen de toets vonden en waar ze misschien moeilijkheden hadden.

Antwoorden

Werkboek 5, bladzijde 41 t/m 56

1

1	hoofdletter	4	spannend	7	straatstenen	10	postkantoor
2	vrachtwagen	5	doelpunt	8	handdoek		
3	verplicht	6	eiland	9	antwoord		

d

hoofdletter
spannend
eiland
handdoek
antwoord

t

vrachtwagen
verplicht
doelpunt
straatstenen
postkantoor

2

handschoenen
boodschappen
vriendschap

fruitschaal
angstschreeuw
kladschrift

aardschok

3

handdoek, handtas, handschoenen, handbal, handpalm
postkantoor, postzegel, postbus, postbode
voetbal, voetreis, voetzool
tandarts, tandpijn, tandsteen, tandpasta

4

rinkelen, winkelen

5

1 knuppel	3 dochter	5 babbelen
2 bedroefd	4 druppel	6 fakkel

6

opschepper	drankje
kinderen	verstoppertje
handschoen	rechter
telefoon	rinkelt

7

eigen mening en zelfbedacht argument

8

eigen mening en zelfbedacht argument

9

b in de verleden tijd

10

1 liep	3 zag	5 hadden	7 hielp
2 huppelt	4 huilden	6 schudde	8 hielden

11

1 loopt	3 ziet	5 hebben	7 helpt
2 huppelt	4 huilen	6 schudt	8 houden

12

1 Kevin is bang.
2 Zijn handen trillen en er loopt een zweetdruppel over zijn wang.

13

1 omdat Ricardo iets over hem tegen de meester heeft verteld
2 omdat in de tekst staat: Had hij maar zijn mond moeten houden tegen de meester.

14

1 schouder	schouderblad, schoudertas
2 schoen	schoenmaat, schoenveter, handschoen, voetbalschoen
3 schaal	fruitschaal, schaaldier
4 schaak	schaakspel, schaakbord, schaakstuk
5 schroef	schroefdraad, muurschroef, houtschroef
6 schuim	schuimbad, piepschuim, doucheschuim

7 school *schoolplein, schoolbord, sportschool, muziekschool*

8 schrift *kladschrift, rekenschrift*

15

1 *scheidsrechter*

4 *schilderij*

7 *handschoenen*

2 *janken*

5 *jongste*

8 *stinken*

3 *bezem*

6 *gevangenis*

16

a in de tegenwoordige tijd

17

1 *(trekt)*

2 *heeft*

3 *wil*

4 *lijkt*

5 *vindt*

6 *roept*

7 *begint*

18

1 *trok*

2 *had*

3 *wilde*

4 *leek*

5 *vond*

6 *riep*

7 *begon*

19

1 *Jerom heeft een heel slecht humeur.*

2 *Lambik heeft Jerom heel boos gemaakt.*

3 *Jerom wordt erg driftig.*

4 *Jerom verliest zijn zelfbeheersing.*

20

zelfbedachte zinnen met als en dan

21

twee zelfbedachte verhaaltjes van drie zinnen met een punt, een vraagteken en een uitroepteken

22

zelfbedachte zin, bijvoorbeeld: kom, de vriendelijke meneer heeft iets lekkers voor je

Lesinhoud

- De leerlingen begrijpen de gedragsregels betreffende de omgang met elkaar op school en daarbuiten.
- De leerlingen schrijven een verhaal bij een gegeven uitdrukking.
- De leerlingen schrijven een verhaaltje met de woorden van een woordketting.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 134 t/m 137
- Taalschrift of los blaadje

Vorbereiding

- grote vellen papier en gekleurde viltstiften

Start**5**

U zegt:

“We gaan vandaag samen een aantal schoolregels bekijken. Jullie gaan er daarna ook over schrijven.”

U stelt tweetallen samen. Let erop dat er geen twee taalzwakke leerlingen samen in één groepje komen.

Kern – Instructie 1**15**

U zegt:

“In het Taalleesboek op bladzijde 134 staan een aantal uitdrukkingen. Daar kiezen jullie er één van uit en daar bedenken jullie dan een verhaal omheen. Dat verhaal gaan jullie daarna opschrijven. Voordat jullie gaan schrijven gaan we erover praten hoe je het het best kunt aanpakken.”

De leerlingen lezen opdracht 1 en kiezen een uitdrukking uit. Ze beginnen alvast te bedenken welke situatie daarbij past. U schrijft op het bord:

stoom afblazen

Vervolgens laat u de leerlingen daar een situatie bij bedenken. Ze moeten als het ware een filmpje maken van een gebeurtenis die de uitdrukking duidelijk maakt. U laat enkele leerlingen vertellen welk filmpje zij voor ogen hebben. Het voorbeeld moet duidelijk zijn en als dat niet het geval is, beschrijft u zelf een situatie: Roberto komt met een rood hoofd binnenstormen.

Hij smijt zijn tas in een hoek en geeft er nog een trap tegen. Mama ziet hoe opgewonden hij is en laat hem maar even razen.

U schrijft op het bord:

alinea 1: situatie beschrijven (filmpje)

Daarna moet bedacht worden waarom die situatie zo is. De situatie moet uitgelegd worden: Roberto heeft op school er de schuld van gekregen dat hij stekkers uit de computer heeft getrokken, terwijl hij dat niet gedaan heeft. De juf wilde niet naar hem luisteren. U schrijft op het bord:

alinea 2: situatie uitleggen

Daarna moet de afloop van het verhaal worden bedacht: Mama geeft hem een kop thee en ze spreken af dat Roberto de volgende dag met de juf gaat praten. U schrijft op het bord:

alinea 3: de afloop

Dan moet er nog een goede titel komen: Roberto heeft een probleem. U schrijft op het bord:

titel

Ten slotte wijst u de leerlingen erop dat ze goedlopende zinnen moeten maken. De toelichting blijft op het bord staan. U licht de overige opdrachten kort toe.

Kern – Instructie 2

20

U leest de tekst op bladzijde 135 van het Taalleesboek voor. Vervolgens bespreekt u de regels op bladzijde 136 samen met de leerlingen. U maakt een begin met het maken van de opdrachten door het eerste verhaaltje bij opdracht 1 voor te lezen. De leerlingen lezen mee. Vervolgens maken de leerlingen in tweetallen zelfstandig de opdrachten in hun schrift of op een los blaadje. U gaat de groepjes rond en helpt waar nodig.

Afsluiting

5

Als afsluiting laat u een paar verhaaltjes en/of verhaaltje over een van de schoolregels voorlezen. Aan de hand hiervan praat u dan over het nut van de schoolregels. U hangt de vellen papier met de mooi opgeschreven schoolregels en eventueel verhaaltjes op in de klas. Mochten er tekeningen gemaakt zijn, zou ook leuk zijn. Bepaalde regels uitbeelden (pictogrammen).

Antwoorden	

Taalleesboek 2, bladzijde 134 t/m 137

1.1

eigen verhaal over één van de gegeven uitdrukkingen

1.2

een passende titel bij het verhaal van opdracht 1.1

2

eigen verhaaltje waarin de vier gegeven woorden moeten voorkomen

Taalleesboek 2, bladzijde 137

1

1 Bij verhaaltje a hoort regel 3.

2 Bij verhaaltje b hoort regel 4.

3 Bij verhaaltje c hoort regel 1.

4 Bij verhaaltje d hoort regel 2.

5 Bij verhaaltje e hoort regel 5.

6 Bij verhaaltje f hoort regel 6.

2

eigen tekst over een regel van opdracht 1

3

een versierde zelfgekozen schoolregel

Bijlagen

- **Toetsbladen 5**
- **Controletoets**
- **Alfabetische woordenlijst**
- **Woordenlijst betekenissen**
- **Spellinghulp**

Toetsbladen

Controletoets

Alfabetische woordenlijst

Doelwoordenlijst Thema 5

1. aandacht schenken
2. aanleiding, de
3. afkeurend
4. beoordelen
5. bijleggen
6. bits
7. dreigend
8. driftig
9. driftkikker, de
10. excuses aanbieden
11. kattig
12. kwetsen
13. misverstand, het
14. negeren
15. ontstaan
16. pesten
17. plagen
18. razend
19. stoom afblazen
20. treiteren
21. uitdagend
22. uiterlijk, het
23. voorkomen
24. woedend
25. zich ergens niets van aantrekken
26. zich inhouden

Woordenlijst betekenissen

- voorkomen:** Als je iets voorkómt, zorg je ervoor dat het niet kan gebeuren.
- ontstaan:** Ontstaan is hoe iets begonnen is. Als je je tanden niet goed poetst kan er een gaatje ontstaan.
- de aanleiding:** Een aanleiding is een gebeurtenis waardoor andere dingen gaan gebeuren. Als je je tanden niet goed poetst, kan dat de aanleiding zijn voor gaatjes.

- het misverstand:** Bij een misverstand begrijpen mensen elkaar verkeerd.
- bijleggen:** Bijleggen is wannneer je het weer goed maakt na een ruzie.
- excuses aanbieden:** Als je je excuses aanbiedt, zeg je dat het je spijt. Dit doe je bijvoorbeeld na een ruzie.

plagen:

Als je iemand plaagt dan maak je hem een beetje boos. Je plaagt iemand voor de grap.

pesten:

Als je iemand pest dan plaag je hem op een gemene manier.

treiteren:

Als je iemand treitert dan plaag je hem op een gemene manier en je hoopt dat hij kwaad wordt.

zich afgewezen voelen:

Is je je afgewezen voelt dan ben je door iemand afgewezen omdat hij/zij je niet aardig vindt of niet goed vindt. Hij/zij wil dan niet met je omgaan.

zich aangetrokken voelen:

Als je je tot iemand aangetrokken voelt, dan vind je hem/haar heel aardig. Je wilt graag met hem/haar omgaan.

zich beheersen:

Als je je beheerst dan doe je iets niet. Bijvoorbeeld als je zin hebt te schelden of te lachen, dan doe je het niet. Je beheerst je.

zich inhouden:

Je inhouden is hetzelfde als je beheersen. Je wilt bijvoorbeeld graag iets zeggen of je hebt zin om te lachen, maar je doet het niet omdat het niet aardig is.

stoom afblazen:

Als je stoom afblaast, dan reageer je je af. Je uit hoe je je voelt.

- driftig:** Als je driftig bent, word je snel kwaad.
- de driftkikker:** Een driftkikker is iemand die snel driftig wordt. Hij is een driftkop en wordt heel snel kwaad.
- razend:** Als iemand razend is dan is hij vreselijk kwaad. Het gevoel is erger dan bij woedend.
- woedend:** Als iemand woedend is dan is hij heel erg kwaad.

- negeren:** Als je iemand negeert, doe je net of je hem niet ziet. Als je iets negeert, doe je net of het er niet is.
- aandacht schenken aan:** Als je aandacht aan iets schenkt dan let je er goed op.
- zich nergens iets van aantrekken:** Als je je nergens iets van aantrekt dan maakt het je niets uit. Als er iets gebeurt of iemand zegt iets tegen je, dan wordt je daar niet verdrietig of boos van. Je let er gewoon niet op.

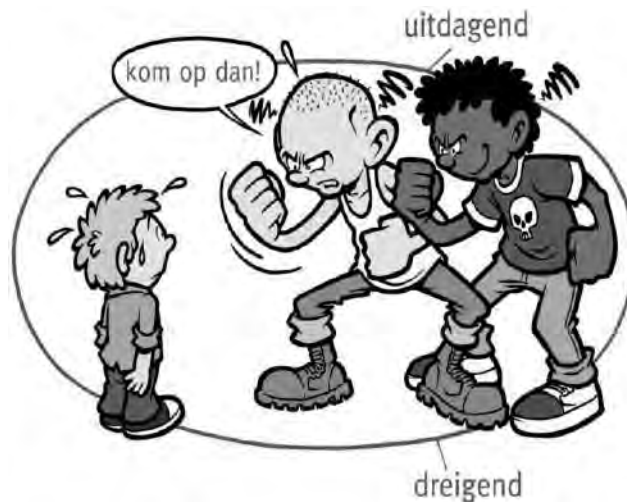

dreigend:

Als je iets dreigends zegt, probeer je iemand bang te maken, zodat hij doet wat je zegt.

uitdagend:

Als je je uitdagend gedraagt, probeer je iemand een beetje boos te maken. Of je vraagt hem iets te doen waarvan je denkt dat hij het niet durft.

een afkeer van iemand hebben:

Als je een afkeer van iemand hebt, dan wil je niets met hem te maken hebben. Je vindt hem vervelend.

intimideren:

Als je iemand intimideert, dan maak je hem bang. Dan durft hij niet meer te doen wat hij van plan was.

kleineren:

Gemene/vervelende dingen zeggen, waardoor iemand zich voelt alsof hij niets waard is of nergens voor deugt.

je vernederd voelen:

Als je je vernederd voelt, dan heb je een akelig gevoel. Dat komt omdat mensen hebben laten merken dat ze op je neerkijken.

afkeurend:

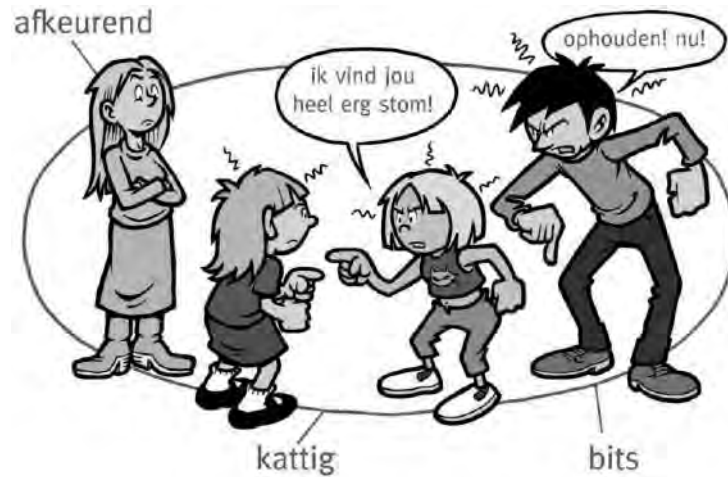
Als je afkeurend kijkt ben je het er niet mee eens. Je vindt het niet goed. Het tegenovergestelde is goedkeurend.

bits:

Als je iets bits zegt, zeg je het onvriendelijk en kortaf.

kattig:

Iemand die kattig is snauwt en is onaardig.

kwetsen:

Kwetsen betekent akelige dingen zeggen of doen, waardoor een ander zich beledigd voelt of verdrietig wordt.

beoordelen:

Beoordelen betekent je mening over iets geven. Als je een boek beoordeelt, zeg je of je het leuk of niet leuk vindt.

het uiterlijk:

Je uiterlijk is hoe je eruitziet.

iemand waarderen:

Als je iemand waardeert, vind je dat hij goede dingen doet.

je gewaardeerd voelen: Je voelt je gewaardeerd als iemand laat merken dat hij jou goed vindt. Je voelt dan dat je iets voor hem betekent.

iemand erkentelijk zijn: Als je iemand erkentelijk bent, ben je hem dankbaar.

je erkend voelen: Je erkend voelen is hetzelfde als je gewaardeerd voelen. Dus dat je iets betekent voor de ander.

iemand prijzen: Iemand prijzen is zeggen dat hij heel goed is.

je geprezen voelen: Je voelt je geprezen als iemand zegt dat je heel goed bent.

Spellinghulp

Thema 5

Zoek je ruzie?

Woorden met /k/ = c

accent	collecte	contant	inspectrice
accu	collega	contributie	locomotief
acteur	combinatie	controle	macaroni
actie	commandant	couplet	microfoon
actief	commentaar	creatief	postcode
actrice	commissaris	cursus	project
advocaat	commissie	dialect	reclame
alcohol	competitie	dictee	seconde
bioscoop	compleet	direct	speculaas
cactus	compliment	directeur	succes
caravan	componist	directie	tractor
cavia	compost	directrice	truc
chocolade	computer	disco	verticaal
circus	concert	discotheek	viaduct
clown	concurrent	discussie	record
club	conductor	effect	risico
cola	conductrice	excursie	
		ijSCO	
		inspecteur	

Woorden met /s/ = c

accent	cijfer	feliciteren	procent
actrice	circus	lucifer	proces
ambulance	cirkel	medicijn	provincie
cel	citroen	narcis	recept
cent	concert	oceaan	speciaal
centimeter	december	officier	succes
centraal	elektriciteit	precies	
centrum			

Woordenlijst

Woorden met /zj/ = g

asperge	etalage	horloge	passagier

Thema 5

bagage
energie
etage

garage
giraf
giraffe

Zoek je ruzie?

logé
logeren
manege

slijtage
spionage
vitrage

Woorden met /sj/ = ch

capuchon
champignon
chauffeur
chef
chimpansee

China
Chinees
chip
chips
chirurg

chocolade
douche
douchen
lunch
machine

machinist
marcheren
parachute
rechercheur

Woorden met /g/ = ch

ach
belachelijk
chaos
chemisch
echo
giechelen

glimlachen
goochelaar
goochelen
joch
jochie

juichen
kachel
kuchen
lachen
lichaam
noch

och
pech
pochen
techniek
toch
zich

Woorden met /ie/ = i

abrikoos
Afrika
alinea
Amerika
artikel
aspirine
bami
benzine
bibliotheek
bikini
biologie
cavia
centimeter
China
Chinees
chirurg

directie
directrice
dirigent
dominee
elektriciteit
etiket
fabrikant
familie
februari
feliciteren
figuur
file
finale
frituren
giraf
giraffe

kampioen
kantine
kapitein
kievit
kilo
klarinet
klimaat
kritiek
lampion
lawine
limonade
liniaal
liter
lucifer
macaroni
machine

organisatie
pagina
piano
piloot
piste
pistool
podium
politie
positie
positief
president
prima
privé
radio
repetitie
riool

Woordenlijst

citroen
combinatie

giro
gitaar

machinist
margarine

rivier
serieus

Thema 5

comité
competitie
compliment
confetti
contributie
dia
dialect
diamant
dieet
diploma
direct
directeur

halvarine
horizon
idee
idiot
imiteren
indiaan
ingenieur
intelligent
januari
juli
juni
justitie

Zoek je ruzie?

materiaal
medicijn
miauwen
microfoon
minimum
minister
minuut
muzikant
nasi
niveau
officier
olifant

sigaar
sigaret
sinaasappel
sirene
situatie
ski
souvenir
spinazie
spionage
stadion
studio
taxi
televisie
titel
tosti
viool
visite

Woorden met y

baby
dynamo
Egypte
gameboy
gymnastiek
gymzaal
hobby

hockey
hyena
hygiëne
hypnose
jury
mayonaise
mysterie

playback
pony
pyjama
sorry
symbool
sympathiek
synoniem

systeem
type
type
typisch
volleybal
yochurt

Woordenlijst

Woorden met ei

aanreiken
aardbei

eiland
eind

leiden
leiding

scheidsrechter
sein

Thema 5

activiteit
afscheid
allebei
allerlei
arbeider
bedreigen
begeleiden
beide
bereid
bereiken
breien
dreigen
dweil
ei
eigen
eigenaar
eigenlijk
eigenschap
eigenwijs
eik

eindelijk
eisen
elektriciteit
feit
fontein
geheim
geit
gewei
hei
heide
heilig
heimwee
hoeveelheid
inleiding
kapitein
karwei
keihard
keizer
klei
klein

Zoek je ruzie?

marsepein
mei
meid
meisje
omleiden
overeind
paleis
peil
peinzen
plein
pleister
porselein
prei
refrein
reiger
reis
reizen
reiziger
Romein
scheiden

seizoen
specialiteit
steiger
steil
terrein
trein
uitbreiden
vallei
veilig
verscheidene
verspreiden
voorbereiden
vrijheid
wei
weide
weigeren
weinig
zei
zeil

Woorden met ij

aardrijkskunde
altijd
andijvie
azijn
bakkerij
batterij
bedrijf
dozijn
drijven
drukkerij
eigenwijs
fijn
Frankrijk
gelijk

begrijpen
belangrijk
beschrijven
bevrijden
bevrijding
bewijs
bij
lijden
lijf
lijken
lijm
lijn
lijst
lijster

bijbel
bijl
bijna
bijten
bijvoorbeeld
bladzijde
blij
rijk
rijm
rijp
rijst
schijf
schijnen
schilderij

blijken
blijven
boerderij
brij
cijfer
dijk
dikwijls
uitwijken
verdwijnen
vergelijken
verschijnen
verwijten
vijand
vijf

Woordenlijst

glijden
gordijn

maaltijd
maatschappij

schrijven
slijpen

vijver
vlakbij

Thema 5

Zoek je ruzie?

grijzen	medelijden	slijtage	vrij
grijpen	medicijn	slijten	vrijdag
grijs	mij	slijterij	vrijheid
hij	mijn	smijten	waarschijnlijk
hijgen	nijdig	snijden	wedstrijd
hijzen	nijlpaard	spijker	wij
ijs	nijptang	spijt	wijd
ijsco	onbeschrijfelijk	stijf	wijfje
ijverig	onderwijs	stijgen	wijk
ijzel	ontbijt	stijl	wijn
ijzer	opzij	strijd	wijs
jij	padvinderij	strijkijzer	wijzen
kijken	Parijs	tamboerijn	wijzer
knijpen	partij	tapijt	woestijn
konijn	pijl	tegelijk	wrijven
kozijn	pijn	terwijl	zij
krijgen	pijp	tevoorschijn	zijde
krijzen	praktijk	tijd	zijn
krijt	prijs	tijdens	zwijgen
kwijt	ravijn	tijger	
leeftijd	rij	Turkije	
lekkernij	rijden	twifelen	

Woorden eindigend op ice

actrice	conductrice	directrice	inspectrice

Woorden met x

box	exemplaar	expres	saxofoon
claxon	explosie	extra	taxi
examen		luxe	
excursie			

Woordenlijst

Woorden met th

apotheek	marathon	thema
bibliotheek	methode	thuis
discotheek	theater	videotheek
enthousiast	thee	

Woorden met q

aquarium	quiz

Woorden met /p/ = b

abnormaal	club	krab	web
absoluut	eb	slab	website
ambtenaar	heb	slib	

Woorden die met wr beginnen

wraak	wrat	wrijven	wroeten
wrak	wreed	wringen	

Leenwoorden uit het Engels

barbecueën	drugs	lunch	skaten
bungalow	e-mail	mailen	skeeleren
cake	flat	make-up	soundmix
camping	gameboy	musical	sticker
caravan	gamen	paperclip	surfen
chatbox	goal	plastic	tackelen
chatten	hockey	playback	tank
chip	interview	race	team
chips	jack	rails	trainen
coachen	joggen	shampoo	tram
computer	jury	shop	T-shirt
crossen	keeper	shoppen	video
cup	ketchup	show	volleyball
downloaden	laptop	skateboarden	weekend

Woordenlijst**Leenwoorden uit het Frans**

auteur	chauffeur	etui	niveau
biscuit	circuit	mayonaise	paraplu
blouse	conciërge	medaille	portemonnee
bureau	douche	milieu	punaise
cadeau			toilet

Woorden met é, è of ê

blèren	coupé	hé	oké
café	crème	hè	privé
comité	crêpepapier	logé	volière

Woorden eindigend op een niet- of moeilijk verlengbare d

altijd	gereed	iemand	zand
bloed	geweld	moed	
geduld	grind	niemand	
geld	grond	verstand	

Woorden met au

applaus	chauffeur	klauw	pauzeren
au	dauw	lauw	rauw
augurk	flauw	miauwen	restaurant
augustus	gauw	nauw	sauna
auteur	grauw	nauwelijks	saus
auto	kabeljauw	nauwkeurig	snauwen
autoritair	kauwen	paus	wenkbrauw
benauwd	kauwgom	pauw	
blauw	klauteren	pauze	

Woorden met /oe/ = ou

blouse	douche	journalist	souvenir
coupe	douchen	retour	tournee
couplet	enthousiast	route	
douane	journaal	routine	

Woordenlijst**Woorden op air**

autoritair	militair	ordinair	populair
meubilair	miljonair		

Woorden met een niet-geschreven /w/

duel	egoïst	januari	ruïne
duet	eventueel	kanoën	situatie

Thema 5

Zoek je ruzie?

duo

februari

oase

Woorden met een niet-geschreven /j/

alinea	jubileum	piano	spion
biologie	kampioen	podium	spionage
bioloog	kiosk	priemel	stadion
bioscoop	krioelen	radio	studio
creatief	lampion	reactie	theater
duo	liniaal	reageren	theorie
financieel	materiaal	riool	via
hyena	miauwen	serieus	viaduct
hygiëne	museum	speciaal	videotheek
idiot	pensioen	specialist	violist
indiaan	periode	specialiteit	viool
ingenieur			

Bijzondere inprentwoorden

afschuwelijk	burgemeester	onnozel	vanmiddag
afval	datum	ontdekken	vanmorgen
applaus	kostbaar	postzegel	verrassing
beantwoorden	onmiddellijk	sieraad	
bijzonder	onmogelijk	stiekem	

Woorden met f

afschuwelijk	gefeliciteerd	oefenen	tafel
afval	grafiek	onbeschrijfelijk	telefoon
alfabet	informatie	perfect	twijfelen
begravenis	koffie	plafond	uniform
fotograferen	luifel	professor	wafel

Woordenlijst

Woorden met s

asiel	resultaat	ruisen	vreselijk
bliksem	ritselen		

Woorden met z

aarzelen	gymzaal	ontzettend	roze
azijn	horizon	oorzaak	stofzuiger
bazaar	jazeker	opzetten	suizen

Thema 5

Zoek je ruzie?

bijzonder	kozijn	opzoeken	verzamelen
bizar	langzaam	peinzen	zichzelf
duizelig	mezelf	plezier	(tot) ziens
duizend	muziek	postzegel	
gezond	muzikant	puzzel	
grijnzen	onnozel	reiziger	

Regels om te onthouden

1 Woorden met d of t

- Als de eindklank van een woord (als het een persoonsvorm is) een /t/ is, maak je het woord langer. Als je een /d/ hoort, is de eindletter van het woord ook een *d*.

hond – honden

let op: Bij persoonsvormen mag de verlengingsregel niet toegepast worden. Hier gelden de persoonsvormregels.

2 cht

- Als je na een korte klank /gt/ hoort, dan schrijf je *cht*, behalve bij *ligt*, *legt*, en *gelegd*, *zegt* en *gezegd*, *vlagt* en *gevlagd*.

lacht

Regels om te onthouden

3 sch

- Als je aan het begin van een woord /sg/ hoort, schrijf je altijd *sch*.

school

4 g(t) of ch(t)

- Als je na een lange klank of na een tweetekensklank een /g/ hoort, schrijf je een *g*, behalve bij *juichen*, *giechelen*, *goochem* en *goochelen*.

Thema 5

Zoek je ruzie?

plaagt – zwoegt

5 ng of nk

- Als je na een /ng/-klank een /k/-klank hoort (/ngk/), schrijf je *nk*.
bedenken
-
-

6 open of gesloten lettergreep

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een lange klank, dan schrijf je hem met één klinker (ver-enkelingsregel)
molen
-
-

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een korte klank, dan schrijf je een dubbele medeklinker (verdubbelingsregel).
kikker
-
-

Regels om te onthouden

7 f wordt ff of v en s wordt ss of z

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de verdubbelingsregel geldt bijna altijd met *ff* of *ss*.
straf – straffen, huismus – huismussen
-
-

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de ver-enkelingsregel geldt bijna altijd met *v* of *z*.
stokdoof – stokdove, kaas – kazen

8 /u/-klank

- Als je een /u/ hoort op een lage stemtrap, dan schrijf je een *e* en als je een /u/ hoort op een hoge stemtrap schrijf je een *u*.
vroeger – geluk

9 ij en lijk

- Als je /luk/ hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *lijk*, maar niet bij geluk.
makkelijk

- Als je /ug/ hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *ig*, maar niet bij terug.
aardig

Regels om te onthouden

10 eer, oor en eur

- Je hoort /ir/, /or/ of /ur/, maar je schrijft *eer*, *oor* of *eur*.
speer – koor – deur

11 aai, ooi en oei

- Je hoort /aaj/, /ooj/ en /oej/, maar je schrijft *aai*, *ooi* en *oei*.
zwaaien – mooi – bloei

12 uw, ieuw, eeuw, auw, ouw

- Als er aan het einde van een woord of woorddeel een *w* staat, komt er altijd een *u* voor.

ruw – nieuw – leeuw – pauw – bouwen

13 tie

- Hoor je aan het einde van een woord */tsie/*, dan schrijf je *tie*.
politie
- Hoor je aan het einde van een woord */sie/* en daarvoor een medeklinker, dan schrijf je *tie*.

actie

14 heid

- Hoor je */heit/* aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je altijd *heid*.

gladheid

15 tijd of teit

- Hoor je */teit/* aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je *tijd* als het woord met de kloktijd te maken heeft. Als dat niet zo is, schrijf je *teit*.

lentetijd – kwaliteit

16 isch of ische

- Hoor je */ies/* aan het einde van een woord of woorddeel, dat bij verlenging */iesu/* wordt, dan schrijf je *isch* of *ische*.

Thema 5

Zoek je ruzie?

Behalve bij Fries – Friese. En bij woorden zoals vies – vieze en precies – precieze, omdat je een /z/ hoort in plaats van een /s/.

praktisch

17 afbreken

- Samengestelde woorden worden afgebroken tussen de twee (samenstellende) woorden.

ijs – vrij

- We breken af tussen twee lettergrepen. De lettergreepgrens hoor je als je het woord in klankgroepen uitspreekt.

spre – ken

- Als op een lettergreepgrens twee medeklinkers staan, moet het woord tussen die twee medeklinkers worden afgebroken. (Let op: Als de verdubbelingsregel van toepassing is, wordt het woord tussen de dubbele medeklinker afgebroken.)

wer – ken, straf – fen

Regels om te onthouden

- Bij de combinatie *ng* en *nk* wordt afgebroken tussen de *n* en de *g* of de *n* en de *k*.

zin – gen, zin – ken

- Bij de lettergrepen *aai*, *ooi* en *oei* wordt afgebroken na de *i*.

aai – en, roei – en, gooi – en

Thema 5

Zoek je ruzie?

- Bij de lettergrepen *uw*, *ouw*, *auw*, *ieuw* en *eeuw* wordt afgebroken tussen de *u* en de *w*.

ru – we, trou – wen, kau – wen, nieu – we, eeu – wig

- Woorden met een achtervoegsel worden afgebroken op de grens van het grondwoord en het achtervoegsel.

tent – je

18 tussen –n

In een samenstelling schrijf je een tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling een meervoud op *–en* is:

boekenkast

- het eerste deel van de samenstelling al op *–en* eindigt

keukentrap

Regels om te onthouden

je schrijft geen tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling geen meervoud heeft;

tarwebrood

- je bij de meervoudsvorm van het eerste deel kunt kiezen tussen een meervoud op *n* en een meervoud op *s*;

groentesoep

Thema 5

Zoek je ruzie?

- het eerste deel van de samenstelling geen zelfstandig naamwoord is;
rodekool – spinnewiel

- het eerste deel van de samenstelling een versterkende betekenis heeft
apetrots

- het eerste deel van de samenstelling naar een persoon of zaak verwijst die in de gegeven context uniek is.
zonnestraal – Koninginnedag

19 tussen-s

In een samenstelling schrijf je een tussen-s als:

- het eerste deel niet op een s eindigt en het tweede deel er niet mee begint, maar je wel een /s/ hoort.
bakkerswinkel

Let op bij:

- samenstellingen waarbij het eerste deel op een s eindigt en het tweede deel ermee begint;
huisspin

Regels om te onthouden

- samenstellingen waarbij het eerste deel niet op een s eindigt maar het tweede deel er wel mee begint. Hierbij wordt wel de tussen-s geschreven, omdat die ook geschreven wordt in andere samenstellingen met het eerste deel.
dorpsstraat – dorpsplein – dorpsraad

20 koppelteken

Je gebruikt een koppelteken bij:

- samenstellingen die je verkeerd kunt uitspreken omdat er twee klinkers naast elkaar komen te staan;

na-apen

- aardrijkskundige namen;

Noord-Brabant

- samenstellingen met losse letters of cijfers;

cd-hoesje, 12-jarige

- samenstellingen met een voorvoegsel zoals ex, privé, oud.

ex-man, oud-minister

Let op: telwoorden krijgen geen koppelteken

tweëntwintig

Regels om te onthouden

21 Hoofdletters

Hoofdletters worden geschreven:

- aan het begin van elke zinn;

De zon schijnt het hele jaar door.

- in de indirecte rede;

Lieke schreeuwt: 'Ik kom toch niet!'

- bij eigen namen;

Jean Maduro, Wendy de Cuba, mevrouw De Cuba

Thema 5

Zoek je ruzie?

- bij aardrijkskundige namen;
Aruba, Nederland, Australië
- bij namen van feestdagen, talen en dialecten;
Kerstmis, Papiamentu, Limburgs
- bij namen van verenigingen, instellingen, winkels en bedrijven;
het Rode Kruis, Wema
- bij namen van merken, kranten, boeken en tijdschriften;
Coca-Cola, Amigoe
- bij namen van straten, pleinen, kerken, gebouwen, en dergelijke.
Kerkstraat

22 woordtekens

Een trema gebruik je:

- wanneer twee of meer klinkers achter elkaar worden geschreven en dit tot een foute uitspraak kan leiden. Het trema komt dan op de beginletter van de nieuwe lettergreep.
knieën, ruïne, zeeën

Let op:

- samenstellingen krijgen geen trema. Een uitzondering hierop vormen de telwoorden.
na-apen, zee-egel, tweeëntwintig

Regels om te onthouden

Een apostrof gebruik je:

- wanneer een *s* wordt toegevoegd aan woorden die eindigen op één van de enkele klinker *a, i, o, u* of *y*.
video's, baby's, ski's, Angela's kamer

23 de persoonsvormregels

- Als je aan het einde van een persoonsvorm een /t/ klank hoort, dan schrijf je ook een *t*, behalve bij *had, deed, stond* en *den*-werkwoorden.
Twan speelt met Yasmin
- De verledentijdsvormen van *ten*- en *den*-werkwoorden schrijf je wanneer er geen sprake is van klankverandering, met *tt* of *dd*.
Het huis brandde helemaal af.
Floor stootte haar knie tegen de tafel.
- De verleden tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden waarbij sprake is van klankverandering, eindigt altijd op *-d*.
Lieke hield de winkelwagen vast.
- De tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden eindigt op *-d* als:
 - er ik in de zin staat;
Ik laad de winkelwagen vol.
 - er sprake is van een achtergeplaatst je of jij;
Laad jij de winkelwagen vol?
 - er sprake is van gebiedende wijs
Laad de winkelwagen vol.

In alle andere gevallen eindigt de tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden op *dt*.

Moeder laadt de winkelwagen vol.

24 Engelse werkwoorden die in de Nederlandse taal worden gebruikt

- Voor Engelse werkwoorden gelden dezelfde persoonsvormregels als voor Nederlandse werkwoorden.
skateboarden – ik skateboard, jij skateboardt, ik skateboardde, ik heb geskateboard
- Let op bij werkwoorden waarbij de ik-vorm op *e* eindigt.
gamen – ik game, jij gamet, ik gamede, ik heb gegamed

Regels om te onthouden**25 meervouden**

- Eindigt een woord op een lange klank die we met één letterteken schrijven, dan krijgt het woord in het meervoud 's.
agenda's, risico's, baby's

-
-
- Eindigt een woord op *ee, é, e (/u/)* of een tweetekenklank, dan komt de *s* er in het meervoud aan vast.

dominees, tralies, bureaus, logés, tantes

- Als de laatste lettergreep van een woord dat eindigt op *(er)ik, es (/us/)* of *it* weinig klemtoon heeft, dan wordt de laatste letter in het meervoud niet verdubbeld.

viezeriken – luiwammesen

26 verkleinvormen

- Als een woord eindigt op een lange klank (geschreven als *a, é, ee, o, u, i*), dan wordt het verkleinwoord met een dubbele klinker geschreven.

mama – mammaatje, stro – strootje

Let op:

- De *é* wordt in het verkleinwoord *ee* zonder accentteken, en de *i* (uitgesproken als */ie/*) aan het eind van een woord wordt in het verkleinwoord *ie*.
- Woorden die op *ng* eindigen krijgen in de meeste gevallen *-nkje* op het eind, maar er zijn ook uitzonderingen op *-ngetje*. Het is goed te horen of verkleinwoorden op *-nkje* of *-ngetje* eindigen.

ketting – kettinkje, kring - kringetje

Persoonsvorm-kaart

Spelling Groep 7

Taal leesland

